RETT OG SIKKERT

Om anmeldelse, avhør i barnehus og rettssak
Fra unge utsatt for vold eller overgrep

FORANDRINGSFABRIKKEN

RETT OG SIKKERT

Om anmeldelse, avhør i barnehus og rettssak
Fra unge utsatt for vold eller overgrep

Forandringsfabrikken Kunnskapssenter
Utgitt 2019, 2. versjon 2022
Foto Morten Brun
Bildene er av deltakerne i undersøkelsen

INNHOLD

Om Forandringsfabrikken Kunnskapssenter
Undersøkelsen «Rett og sikkert for oss»

Del 1 Årsaker til at barn ikke forteller om vold og overgrep
Informasjon om vold og overgrep
Ta på alvor
Fortelle trygt
Fortsette å snakke
Haste i samarbeid

Del 2 Anmeldelse
Bedre informasjon om anmeldelse
Tanker om anmeldelse
Fengselsstraff av barns nærstående

Del 3 Avhør i barnehus
Før avhøret
Snakke nok om det vonde før avhør
Informasjon før avhør
Barns følgeperson
Selve avhøret
Kamera og de som ser på
Snakkemåten i avhør
Avhøreren
Avhørsrommet
Etter avhøret
Oppfølging og å komme hjem
Henleggelse

Del 4 Rettsapparat
Informasjon om rettssaken
Rettssalen
Å vitne
Bistandsadvokater
Dommere
Tanker om anke av rettssaker
Åpne dører og media i rettssalen

Til deg

Til deg som kjemper for at barn ikke skal oppleve vold og overgrep
Til deg som skal bestemme om vi skal i avhør
Til deg som skal snakke med oss i avhøret
Til deg som skal sikre bevisene
Til deg som skal se film av avhøret, mens vi snakker om det vonde
Til deg som skal avgjøre hva som skjer videre i livene våre
Til deg som skal i retten og kjempe for straff
Til deg som skal beskytte og avgjøre hvilken hjelp vi skal få etterpå
Og til deg som til slutt skal dømme

Vi går i vanlige skoleklasser og er der andre barn er. Vi har alle opplevd vold eller overgrep i familie eller nettverk. Voksne ser oss, men de ser ikke hva vi opplever. Vi vet hva som skjer, men kanskje ikke at det vi opplever er feil. Kanskje får vi vite at fremmede menn kan være skumle, men ikke at det vonde kan skje hjemme, med noen man kjenner godt. Mange av oss vet heller ikke hvor man kan si ifra om vold eller overgrep.

Du har kanskje møtt oss i barnehuset eller rettssalen. Kanskje har vi for første gang fortalt om det aller vondeste som har skjedd i livet vårt. Utenpå så vi kanskje trygge ut og kanskje trodde du at vi fikk fortalt alt. Nesten ingen av oss ble spurt om hvordan vi hadde det inni oss. På slutten av avhøret, da vi ble spurt om det var noe mer vi lurte på eller ville si, sa mange av oss at det gikk fint.

Noen av oss som har fortalt, har blitt møtt trygt og tatt på alvor. Andre har opplevd systemene som utrygge og lite rettssikre. Det at vi plutselig måtte snakke med en fremmed og inn i et kamera, ble for mange av oss veldig skummelt. Etterpå visste vi ikke om vi ville bli trodd. Vi kunne ende opp med å tro vi hadde gjort noe galt eller skamme oss. Vi kunne tro at det er vår feil eller skyld.

Vi har kjent systemene på kroppen. Flere av oss har møtt varme voksne som har gjort at det kjentes trygt. Vi vet mye om hvor viktig trygghet kjennes i kroppen og det som gjorde at vi kjente den. Vi vet hva som gjorde at vi kunne snakke trygt og fortelle noe av det viktige. Vi vet hva som skal til for at Norge skal kjennes rett og sikkert for barn.

Dette er råd fra innerst i hjertene våre. Rådene peker på hvordan hele grunnmuren i rettssystemet må være, sånn at det skal bli rett og sikkert for oss. Det er vi som må betale prisen for de valgene som blir tatt på vegne av oss. Håpet er at rettssystemet skal bli bedre, for barn som kommer etter oss. Vi ber derfor dere som leser dette om å åpne hjertene deres og ta imot denne kunnskapen, for å kunne møte barn klokest mulig, etter at de har fortalt om vold eller overgrep.

Fra unge som har opplevd vold og overgrep

FORANDRINGSFABRIKKEN KUNNSKAPSSENTER

Hvorfor kunnskap direkte fra barn?

Barn og unge må oppleve at skolen, barnehagen, hjelpetjenester, politi og rettssystem er trygge og nyttige for dem. Barn og unge rundt i hele Norge har erfaringer fra å møte disse systemene og råd til hvordan de kan bli best mulig. Myndigheter, fagfolk og studenter mangler ofte denne kunnskapen fra barn og unge, når rammer og hva som er god praksis skal bestemmes, nasjonalt og lokalt. Derfor må den i mye større grad hentes inn og sammen med annen kunnskap være en del av kunnskapsgrunnlaget, for å utvikle og kvalitetssikre gode systemer for barn og unge.

Mer enn 10 år med kunnskapsinnhenting

Forandringsfabrikken (FF) har det siste tiåret systematisk hentet inn erfaringer og råd fra barn og unge om hvordan de opplever skolen, barnehagen, hjelpetjenester, politi og rettssystem. I 2017 åpnet statsministeren Forandringsfabrikken Kunnskapssenter, for å samle kunnskap fra barn og unge om de offentlige systemene. Så langt vi vet, finnes det få kunnskapssenter i Europa, som har som viktigste formål å hente inn og formidle kunnskap direkte fra barn og unge, om systemene de er i. FF søker samarbeid med liknende organisasjoner

Deltakende og praksisrettet metode

For å hente inn, systematisere og formidle oppsummerte erfaringer og råd fra barn og unge, brukes en deltakende og praksisrettet metode. FF har kalt den Forandringsmetoden. Forandringsmetoden er utviklet i tett samarbeid med barn og unge. Den tar på dypt alvor at barn har rett til å si sin mening, på måter som oppleves trygge for dem. Metoden består av prosessbeskrivelser og verktøy som bidrar til at mange ulike barn og unge kan delta. Den bygger tett på en deltakende metode brukt i aksjonsforskning, kalt Participatory Learning and Action (PLA).

Trygghet er viktigst

Erfaringene og rådene hentes inn direkte fra barn og unge på samlinger eller i intervjuer. Samlingene organiseres med vekt på å sikre at de oppleves tryggest mulig for de barna og ungdommene som deltar. De voksne som tilrettelegger er blant annet trente av barn til å møte barn og unge med åpenhet og menneskevarme. Dette bygger på hovedfunn fra barn om hvordan voksne må være, for at barn skal kunne fortelle ærlig.

Erfaringer og råd oppsummeres

Erfaringer og råd fra samlingene dokumenteres i referater og annen skriftlig og visuell dokumentasjon. Dataene oppsummeres og systematiseres. Det gjøres ikke koblinger til teori. Erfaringer og råd som går igjen fra mange barn og unge på mange steder i landet, blir hovedsvar. Dette kaller vi kunnskap direkte fra barn.

Barn og unge presenterer

Kunnskapen fra barn presenteres i rapporter, filmer, podcaster, bøker og på nett. Deltakere i undersøkelsene kan inviteres med videre, som proffer, i formidlings- og fagutviklingsarbeid. Proffene presenterer kunnskap direkte fra barn for politikere, nasjonale myndigheter, fagfolk og studenter.

Undersøkelsen Rett og Sikkert

I 2016 startet arbeidet med undersøkelsen "Rett og Sikkert". Ideen var at unges erfaringer fra å møte hjelpe- og rettssystem og deres råd til disse systemene, skal bidra til at flere barn blir møtt på en måte som oppleves trygg, nyttig og samarbeidende for dem. Målet er økt rettssikkerhet for barn, og at samarbeid og samordning mellom tjenestene gjøres med barnet som viktigste aktør i samarbeidet.

130 barn og unge har deltatt, fra rundt i landet
130 barn og unge som har vært i avhør etter å ha opplevd vold eller overgrep, har deltatt i undersøkelsen. De aller fleste har opplevd vold eller overgrep fra familie, slekt eller nettverk. Noen få var i barnehus etter vold eller overgrep fra andre enn familie, slekt eller nettverk. De unge kommer fra ulike steder i landet og er i alderen 12-19 år. Svarene er i hovedsak hentet inn gjennom samlinger rundt i landet. Noen svar er også hentet inn via telefon eller meldinger. Dette gjøres for å sikre nok trygghet og tillit, og for å komme i dybden på svarene.

Deltakerne har alle delt erfaringer om møtet med politi og barnehus. 20 av dem har også erfaring fra møtet med rettssak og domstol. Mange har delt sine tanker om anmeldelse og straff etter vold eller overgrep i nære relasjoner. De har delt erfaringer og gitt råd til hva som bidrar til trygghet og sikkerhet etter å ha fortalt om vold og overgrep. Hva kan politi og barnehus gjøre, når de møter barnet eller ungdommen? Hva kan ansatte i rettsapparatet og domstolene gjøre for at det skal bli rett og sikkert for barn?

Spørsmålene som er stilt
Deltakerne i undersøkelsen har fått spørsmålene under. Det er stilt fordypningsspørsmål på temaer som var viktig for en/noen av deltakerne.

Om å fortelle om vold og/eller overgrep
- Hva må til for å fortelle om vold og/eller overgrep?
- Hva opplevde du som trygt og utrygt da du hadde fortalt?
- Hva er viktig at skjer etter at du har fortalt?

Om anmeldelse
- Hvordan opplevde du spørsmålet om anmeldelse?
- Hva trenger barn å vite om anmeldelse?
- Hva er dine viktigste råd hvis voksne vil anmelde?

Om avhør i barnehus
- Hva var bra og nyttig, og ikke nyttig knyttet til avhør i barnehus?
- Fikk du snakket om det viktigste for deg i avhøret?
- Hva er dine viktigste råd til avhøreren?
- Hvordan opplevde du oppfølging etter avhør?
- Hva er dine viktigste råd til oppfølging etter avhør?

Om advokat og henleggelse
- Hvordan opplevde du advokaten?
- Hva er dine viktigste råd til advokater?
- Hvordan opplevde du det at saken ble henlagt?
- Hvilke råd har du til når saker blir henlagt?

Om rettssak, domstol og anke
- Hvordan opplevde du rettssalen?
- Hva er dine råd for at rettssaler skal oppleves trygge for barn?
- Hva slags informasjon trenger barn om rettssaken?
- Hvordan skal barnet best si meningen sin i rettssak?
- Hvordan opplevde du det at saken ble anket?
- Hvilke råd har du til når saker blir anket?

Svarene er oppsummert
Erfaringene og rådene fra de 130 barna ble i sin ordrette form systematisert. Dette er gjort av voksne ansatte fabrikkarbeidere. Svarene og rådene er i denne rapporten gjengitt mest mulig direkte. Ingen analyser eller kommentarer føyes til. Svar som går igjen rundt i landet, oppsummeres som hovedsvar. Dette er en kvalitativ analyse - uten statistikk og prosentanslag. Svært viktig er det å peke på og løfte frem de erfaringene og rådene som oftest gikk igjen og ble ekstra tydelige.

Representativitet
Valget om å gjennomføre flere samlinger eller samtaler med hver deltaker, gjør at mange av svarene fra ungdommene er dybdesvar. De får god tid til å tenke og mulighet til å svare på nytt eller mer utdypende i neste prat eller samling. Dette har gjort at undersøkelsen løfter frem noen grunnleggende utfordringer til det norske politi- og rettssystem. Selv om undersøkelsen ikke representerer alle barns erfaringer og råd til politi, barnehus og rettssystem, gir svar og råd fra 130 barn og unge som nylig har møtt og kjent disse systemene, et bredt og viktig bidrag til hva mange ser på som rettssikkerhet for dem.

Gode erfaringer og utfordringer
Rapporten fokuserer på gode erfaringer, trygge voksne de har møtt og god oppfølging fra barnehus - samtidig som den tydelig viser utfordringer i rettssystemet.

Takk

Til alle dere unge som har delt erfaringer og gitt råd.

Tusen takk for mot, styrke, klokskap og livsviktig kunnskap til Norge.
Uten dere ville ikke denne undersøkelsen vært mulig.
Takk for at dere har delt fra hjertene deres og gitt råd
med sterke ønsker om å kunne forandre
og gjøre det bedre for de som kommer etter.

Takk til alle dere fagfolk som har hjulpet oss i gjennomføringen av undersøkelsen.

En stor takk til Justisdepartementet som har støttet og fulgt arbeidet.

DEL 1

ÅRSAKER TIL AT BARN IKKE FORTELLER OM VOLD OG OVERGREP

Et hovedsvar fra barn er at altfor mange ikke vet hva voksne eller andre barn IKKE har lov til å gjøre mot barn. Mange vet ikke hva seksuelle overgrep, psykisk eller fysisk vold er og hvem som kan gjøre det mot dem. Mange hadde levd i vold og overgrep i mange år, og gikk rundt med vonde følelser inni seg uten å kunne si ifra.

Mange barn i undersøkelsen sier at når de prøvde å fortelle om vonde ting til en voksen, gikk informasjonen raskt videre uten at det ble avtalt med barnet. På den måten mistet de tillit til voksne, ikke bare til den ene voksne, men til voksne generelt. Det gjorde at de sluttet å snakke, fortalte mer overfladiske ting, endret eller trakk tilbake det de fortalte. De forteller at barn gjør dette for å beskytte seg selv, og det kan skje uten at voksne merker det. En av konsekvensene for barn, kan bli at de forteller lite i avhør.

Informasjon om vold og overgrep

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn vet ikke hva familie og nettverk ikke har lov til å gjøre
I undersøkelsen forteller mange barn at de ikke visste, at voksne eller andre barn og unge i familie eller nettverk ikke har lov til å bruke vold eller begå overgrep mot dem. De fleste visste at fremmede ikke har lov til å slå, eller gjøre noe seksuelt mot dem. De fikk vite dette i nyhetene eller lærte det på skolen. Men de lærte sjelden at det kan gjøres av en de er glad i, en de bor sammen med, eller kjenner - og at det ikke er lov. Flere sier at de synes det er rart at brannvesen og politi kom på skolen og fortalte ting som de sjelden eller aldri ville få bruk for, men å få informasjon om hva voksne ikke har lov til, fikk de ingen eller lite informasjon om.

Barn vet ikke hva vold og overgrep er
Mange forteller at de aldri fikk konkrete og ærlige forklaringer på hva seksuelle overgrep, psykisk og fysisk vold er, hvordan det ser ut eller kjennes, og hvem som kan gjøre det. Mange bar derfor på mange vonde følelser inni seg, uten å kunne sette ord på hva de hadde opplevd. De visste heller ikke hvor de kunne få hjelp, eller hva slags hjelp det var mulig å få. Mange ble skremt med at både barnevernet og politiet kan gjøre slemme ting med dem, at barn kan havne på barnevernsinstitusjon, og at de aldri kom til å se foreldrene sine igjen. Barn visste ikke hvilke typer hjelp barnevernet kunne gi, verken til barn eller til hele familien.

Mange forteller ikke før de er unge voksne
Barn forteller at når de manglet informasjon om hva familie og nettverk ikke har lov til, hvor de kunne si ifra eller hvilken hjelp de kunne få, hadde de ingen mulighet til å kunne fortelle. De kan ha vondt i magen og hodet uten å kunne forstå hvorfor. Mange ble skremt eller truet av den som gjorde vonde handlinger. Mange var unge voksne før de forsto at det de opplevde ikke var lov og at det var der kvalmen, "vondtet" i kroppen eller de vonde følelsene kom fra.

SITATER

Jeg skulle visst at voksne ikke hadde lov til å true meg til stillhet. Når en voksen sa at hvis jeg ikke holdt på hemmeligheten kommer vonde ting til å skje, fikk jeg ikke fortalt.

Jeg hadde sagt fra hvis jeg hadde visst hva vold og overgrep er, hvor på kroppen andre ikke har lov til å ta, og at det ikke er lov til å si ting til barn som gjør at de får vondt i magen.

Vi må få informasjon om at vold og overgrep også kan gjøres av noen i familien og noen vi kjenner godt. Av mor, besteforeldre, søskenbarn og søsken.

Alle barn og unge er nødt til å få vite hva psykisk og fysisk vold er, på et språk som vi forstår. Hva det kan gjøre med oss, og at det kan skje innad i familien!

Det er viktig å få vite om de forskjellige kroppslige reaksjonene barn kan ha på overgrep. Barn må få vite at kroppen kan reagere forskjellig, og hva vi kan gjøre når dette skjer.

En voksen fortalte meg at det går an å bli forelsket i den som gjør overgrep, og at det ikke er noe å skamme seg over. Først da kunne jeg endelig slippe ut historien om overgrepene jeg var utsatt for.

RÅD FRA BARN

Barn må få konkrete forklaringer
Alle barn i alle kommuner i Norge får informasjon om hva voksne og andre barn ikke har lov til å gjøre mot barn. De får konkrete forklaringer på hvor grensene går. De må også få informasjon om hvor barn kan ta kontakt for å få hjelp.

Voksne kan ikke vite hvilke barn som opplever vold eller overgrep. Derfor må ALLE barn få denne informasjonen, ikke bare de barna som voksne tenker er mest "sårbare" eller "utsatte". Voksne i alle oppvekstsjenester i kommunene og i BUP, må huske at man aldri kan vite hvilke barn som opplever vold og/eller overgrep hjemme. Mange barn har opplevd at foreldre og andre omsorgspersoner har dekket over at det skjer vonde ting. Derfor må voksne lytte grundig til barn, og ha en grunnleggende tro på det barnet forteller. De må tydelig signalisere overfor barnet, at det barnet forteller er sånn som barnet opplever situasjonen. Dette må gjøres uavhengig av fasaden til den voksne som gjør vonde ting mot dem.

Barn må få vite at vold og overgrep kan gjøres av noen de kjenner
Alle barn i alle kommuner i Norge får informasjon om at vold og overgrep ofte skjer av noen barnet kjenner og at det ikke bare er voksne som kan gjøre det. De må få vite at det kan gjøres av en mamma, pappa, tante, onkel, besteforeldre, søsken, fetter, kusine, venn av familien eller en nabo. Det kan gjøres av unge, voksne og eldre. Barn trenger også informasjon om at noen barn kan oppleve overgrep som noe godt, og at de kan bli forelsket i overgriperen. Barn får vite at de ikke skal kjenne på skam eller at noe er galt med dem, selv om de opplever det sånn. Det finnes ingen «typiske» som gjør det, selv om mange barn har lært at det gjøres av fremmede menn. Barn må få vite dette, fra de er små. Det gir barn mulighet til å kunne si ifra.

I barnehagen
Barnehageansatte blir lært opp til å selv kunne gi grupper med barn informasjon om hva voksne og andre barn ikke har lov til å gjøre mot barn, hvem de kan si ifra til, og hva slags hjelp de kan få. Samtidig må alle ansatte kunne sjekke av hva barn vet eller gi dem informasjon i en-til-en i prat. De må få kunnskap om hvordan de kan bevare barnets tillit, etter det har kommet frem at barnet opplever vold eller overgrep.

I skolen
Barnevernet gir i samarbeid med skolene elevene informasjon om hva voksne og andre barn ikke har lov til å gjøre mot barn. Det er også viktig å fortelle at vold og overgrep skjer med andre barn i Norge, slik at ingen barn tror at de er helt alene om å oppleve dette. Dette kan gjøres på trinn eller i klasser, i samarbeid med helsesøster eller andre på skolen som kan ta vare på elevene etterpå. Elevene må også få informasjon om hva barnevernet er, hva de kan hjelpe med og hvordan de kan få tak i barnevernet hvis noe er strevsomt eller vondt hjemme. Barnevernet må fortelle at de kan flytte barn hvis barnet har det vondt hjemme og ønsker å bli flyttet. De må også fortelle at de fleste barn får hjelp hjemme. De som kommer fra barnevernet må være noen som kan "smelte" barn med varme, og fortelle om de ulike formene for hjelp som barnevernet kan gi.

Ta barn på alvor

OPPSUMMERT KUNNSKAP

I undersøkelsen forteller de fleste barna at de kjente inni seg at det de opplevde ikke var greit og at de ønsket at det skulle ta slutt. De ønsket at noen skulle hjelpe dem med å få det bedre. Samtidig uttrykker mange at de var redde for at det kunne bli verre hvis de fortalte. De var redde for at voksne ikke ville gjøre de riktige tingene og at dette igjen kunne gå utover barnet. De fleste har lett, eller leter fortsatt, etter en voksen som tar det de forteller på dypeste alvor. En som tåler å høre, som de kan stole på og fortelle trygt til.

Mange barn har forsøkt å fortelle. Noen har fortalt litt, noen mer og noen har fortalt alt. Voksne har møtt dem ulikt, men felles for mange er opplevelsen av at de voksne ikke tok det de fortalte helt på alvor. Dette handlet for mange barn om at de voksne ikke reagerte på en måte som gjorde at de kjente at det de hadde opplevd ikke var greit. De voksne viste lite reaksjoner, og derfor hadde mange trodd at det de hadde opplevd var normalt. Mange forteller om voksne som var alvorlige i ansiktet og viste lite følelser. For de fleste ble dette veldig utrygt og og det bidro til at de ble usikre og sluttet å fortelle.

SITATER

Læreren min merket at jeg ofte var stille, kom seint og at jeg kunne rykke til når noen tok på meg. Hun ga seg ikke, og til slutt fortalte jeg. Hun forklarte tydelig at det jeg hadde opplevd ikke var greit. Jeg merket at hun brydde seg. Hun reagerte når jeg fortalte.

Jeg ble avbrutt da jeg prøvde å fortelle. De trengte ikke å høre noe fra meg, sånn kjentes det. Før de pratet med meg, hadde de jo lest hva som hadde skjedd.

Jeg hadde svart hvis noen hadde spurt meg direkte spørsmål

Hvordan voksne skal komme inn til meg? De må tro på meg. Uansett hva foreldrene mine sier, så er det mine ord som må bli trodd på. Ikke still spørsmål om det har skjedd eller ikke. Det er nok en del av sannheten, og den voksne må grave og finne ut.

Ikke hold igjen når vi forteller – vi vet voksne føler noe også. Gråt med oss, ikke etter at vi har gått. Blir jeg møtt uten følelser, forteller jeg kanskje aldri igjen. Det føles som at det jeg fortalte ikke var ille nok.

Det går fint hvis den voksne gråter, eller sier at det kjennes i magen. Det føles godt når voksne kan forklare hva han eller hun føler.

Jeg kan ikke snakke uten at den jeg prater med viser mye varme. Det går ikke.

RÅD FRA BARN

Voksne må tro på barn
De voksne tror på det barn forteller. Selv om barn forteller noe som høres lite sannsynlig ut, undrer de voksne seg og fortsetter å spørre. Voksne tar alltid barn på alvor og husker at som regel er det gode grunner til at barn sier som de gjør.

Voksne må møte med reaksjoner og menneskevarme
Barn som forteller om vold og overgrep må møtes med masse reaksjoner, følelser og menneskevarme. Hvis den voksne gråter litt, forklarer han eller hun hvorfor. Den voksne forklarer at det barnet har opplevd ikke er greit, og at ingen barn skal ha det sånn. Tårene handler ikke om å ikke tåle å høre, men at ingen barn skal oppleve det barnet har fortalt. Dette trygger barn på at det er riktig å si fra. Det er helt grunnleggende for å sikre trygghet for at barn kan å fortelle.

Fortelle trygt

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn tester voksne
I undersøkelsen sier flesteparten av barna som selv hadde fortalt om vold eller overgrep, at når de først fortalte, så hadde de venta lenge. De ville at noe skulle skje, men det måtte skje på en måte som kjentes trygg for dem. Utryggheten eller redselen for at det ikke skulle bli trygt, har gjort at mange ikke fortalte tidligere. Mange barn forteller at de først "testet" voksne, ved å si mindre alvorlige ting. De fulgte med på hva de voksne gjorde med det de hadde fortalt. Mange opplevde at det ble delt videre til andre fagfolk eller til omsorgspersoner, uten at de visste. Dette ble ofte gjort uten at det verken var avtalt med barnet hva som skulle fortelles videre, eller hvem det skulle fortelles til.

Mange barn har dårlige erfaringer fra de er små, med at voksne
forteller videre. Barnehagelærere har fortalt foreldrene eller andre omsorgspersoner om hva barnet har gjort eller sagt. Det samme kan ha skjedd i skolen, hos helsesøster eller i barnevernet. Dette kan for barn oppleves som om de voksne går bak ryggen deres. Barn spør om det kan være riktig at voksne kan gjøre sånn med det de forteller.

Informasjon som deles videre kan gjøre barn utrygge
Barn forteller i undersøkelsen at de raskt merket at en voksen hadde fortalt videre. En annen voksen kunne ta opp det barnet hadde sagt med barnet, eller det merkes på stemningen eller humøret til voksne. Omsorgspersoner kunne oppleves skuffa, eller voksne kunne kjefte eller straffe barnet.

Barn sier de blir utrygge når voksne forteller videre uten å avtale med dem. Det gjør at mange mister tillit til voksne. Barn lærer at "sånn er de voksne". For noen blir det en følelse av "de voksne mot meg". Neste gang fortalte mange heller om mindre viktige ting til voksne. Andre sluttet å fortelle eller nektet for noe av det de først fortalte. Det kan ta flere år før de forteller på nytt. I mellomtiden kan barn bli boende i vold eller overgrep.

En del barn forteller lite i avhør, i barnehus eller til politiet. Noen forandrer historien sin, i prater med voksne i barnehage, skole, barnevern eller politi. Voksne har ofte konkludert med at barn har blitt snakket for mye med, eller er truet til stillhet. De fleste barn sier at en hovedgrunn til at de slutter å fortelle, forteller mindre eller endrer det de har fortalt, er at de oppdager at voksne forteller videre. Da blir det for utrygt for barn å fortelle mer.

SITATER
Jeg stolte ikke på at de voksne holdt tett. Jeg turte ikke fortelle og da ble jeg jo gående der med alt inni meg.

Jeg mistet tilliten fordi læreren snakket med barnevernet om noe jeg hadde fortalt til bare henne, selv om hun sa hun hadde taushetsplikt.

Jeg ville heller bære det som var vondt inni meg, enn at det jeg sa kunne bli fortalt videre uten at jeg visste hvor. Jeg hadde aldri fått noe informasjon om hva som egentlig kunne skje om jeg fortalte.

Jeg begynte først å fortelle om overgrepene, da jeg var sikker på at det jeg fortalte ikke gikk hjem automatisk. Jeg hadde ikke fortalt til noen før og greide bare ikke at mamma skulle vite.

Skolen fortalte det jeg hadde sagt rett til pappa og stemoren min. De sa også at jeg hadde sagt at jeg ikke likte stemoren min. Da fikk jeg bank hjemme.

Barn må vite hvis noe skal fortelles videre, sånn at barnet og den voksne kan finne ut sammen hvordan det skal gjøres. Det må skje på en måte som er bra for barnet.

RÅD FRA BARN

Det barnet forteller må behandles ydmykt
For flere av barna som har fortalt om vold eller overgrep i familie eller nettverk, er dette noe de har levd med lenge. Det er derfor ikke alltid at de ønsker at noe skal gjøres noe med i samme sekund. For andre barn haster det. Når et barn forteller, må den voksne tydelig og på en trygg måte vise barnet at den forstår at hun/han nå har hørt noe som må behandles med stor ydmykhet. Voksne må ikke love barn at de aldri skal fortelle videre, men den voksne kan love at det et barn forteller, skal fortelles videre i samarbeid med barnet.

Det må fortelles videre i samarbeid med barnet
Når noe av det et barn har fortalt skal fortelles videre, gjøres dette i samarbeid med barnet. Den voksne avtaler med barnet hva, til hvem, hvordan og når noe skal fortelles videre. Hvis barn ikke ønsker at noe skal fortelles videre med en gang, vurderer den voksne i samarbeid med barnet hvordan dette kan gjøres.

Samarbeid med barn også når det er fare for liv eller helse
Når den voksne er redd for liv eller helse og vurderer det slik at det barnet har fortalt må meldes videre med en gang, gjøres dette i tett samarbeid med og på en tryggest mulig måte for barnet. Hvis den voksne er bekymret, snakker han eller hun helt åpent og ærlig med barnet om hvorfor den voksne er bekymret. Den voksne legger en plan sammen med barnet om hvor barnet kan ta kontakt hvis noe skulle skje. Barn sier tydelig at dette også må avtales med små barn. De eier informasjonen om livet sitt, selv om de er små. Små barn lever også i dette, og vet mye om hva som er trygt for dem.

Fortsette å snakke

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Ikke tilfeldig hvilken voksen som får vite
I undersøkelsen sier nesten alle som har fortalt om vold eller overgrep, at det ikke var tilfeldig hvilken voksen de valgte å fortelle til. For de fleste var det en person de på en eller annen måte var trygg på og stolte på. De fleste sier at de hadde ønsket å prate mye mer med den personen om det som hadde skjedd. Barn trenger tid for å bli tryggere på å kunne fortelle. De ønsket å bli kjent med det å fortelle og høre seg selv snakke om det. Den voksne skulle være der for å lytte, ta imot følelser og tørre å stille spørsmål.

Mange barn sier det er helt avgjørende å kunne fortsette å snakke til samme person. Mange hadde opplevd å bli sendt videre til noen som var leder eller som de hadde blitt fortalt at kunne mer. Dette hadde gjort at mye tillit ble borte. For noen opplevdes dette som en avvisning, og gjorde at de ikke ville fortelle mer eller at det gikk svært lenge før de fortalte på nytt. Mange opplevde at de voksne begynte å snakke rart eller stakkarslig til dem etter at de hadde fortalt. Noen følte da at de ble sett på som et offer.

SITATER

Hvis personen jeg forteller det til forsvinner eller forteller det videre til andre, så mister jeg tillit og vil ikke fortelle igjen. Da tror jeg at jeg fortjente det og at det som skjedde var greit.

Snakk med meg en stund før jeg blir sendt videre, ellers tør jeg ikke stole på voksne mer. Det skal mye til å fortelle om vold. Vent med å sende meg videre.

Vi må snakke om det som har skjedd flere ganger. Personen man stoler på bør ha muligheten til å være med neste gang man snakker om det med noen andre.

Hvis vi forteller til en voksen, så er den personen utvalgt. Da må ikke personen springe videre til BUP, barnevernet, politiet eller andre voksne. Da har personen kompetanse til å snakke med oss, for vi vet veldig godt hvilken kompetanse som funker og ikke. Vi trenger ikke det voksne mener er spisskompetanse.

RÅD FRA BARN

Barn må få snakke nok med den de har fortalt til
Barn får mulighet til å snakke videre om det vonde, med den barnet først fortalte til, helt til de sammen avtaler at det kan fortelles videre. Barn får snakke om følelsene, hvordan det opplevdes og kjentes, ikke detaljene fra volden eller overgrepene.

Alle som jobber med barn må tørre
Alle som jobber med barn må læres opp til å tørre og spørre om hvordan det å oppleve vold eller overgrep kjennes. De må tørre å snakke med barn om hva det gjør med tankene og følelsene deres. De voksne trenger ikke stille detaljerte spørsmål om hva som skjedde, om hvem som gjorde hva og hvor. Barn trenger masse styrke og ord som forklarer dem hvor modige og sterke de er, som forteller. De vil ikke bli sett på som et offer. Alle voksne i tjenester for barn har kunnskap om at dette er svært viktig for å ta vare på tilliten barnet har vist, når det har fortalt.

Haste i samarbeid med barnet

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Ofte mer hast for de voksne enn for barnet
I undersøkelsen forteller flere barn at de opplevde å bli flyttet raskt etter at de fortalte for første gang. Dette ble veldig skummelt for mange. Selv om det hastet for de voksne å gjøre noe med situasjonen etter at barn hadde fortalt, så hastet det ikke alltid like mye for barnet. Mange forklarte at de hadde levd med vold lenge. Hvis flytting kom for raskt og over hodet deres, kunne det fort lage mer vondt.

Noen barn ville flytte raskt, når de endelig hadde fått fortalt. De hadde ikke visst at å flytte hjemmefra var en mulighet eller de hadde blitt boende hjemme fordi de ville ta vare på søsken, foreldre eller andre i familien. Når de fikk en trygg mulighet for å flytte, ønsket de det.

SITATER

Barnevernet bestemte seg for flytting, men lot meg være med å bestemme når det skulle skje. Da fikk jeg tid til å å bli klar for å flytte. Det hastet for meg også, men ikke på dagen. De gjorde det på en god måte. Jeg fikk vite hvor jeg skulle flytte, det var viktig for meg. Det kunne blitt traumatisk hvis det hadde føltes som at ting hadde skjedd over hodet mitt. Jeg hadde kontroll. Det gjorde det tryggere.

Ved hasteflytting må den voksne alltid prate med barnet. Barnet må få forberedt seg på flyttingen. Kanskje er det noen mennesker vi ikke vil få se på lenge.

Det kan være skummelt å sitte i bil med fremmede, på vei til et sted du ikke vet hvor er.

Om et barn vil flytte med en gang, har det en grunn. Barnet kan ha fått håp om endelig å få hjelp og orker ikke mer vondt. Da må det få flytte.

Jeg tenker at man alltid må snakke grundig med barnet. Om barnet sier nei til å flytte, så finn ut hva det handler om. Du må forklare hva flytting betyr, mange tror at man aldri får se foreldrene igjen, men sånn er det jo ikke. Da må man få nok informasjon.

Jeg tenker at lille meg som fem år kunne vært med å bestemme. Jeg visste mye om hvordan det kjentes å være meg. Det hadde de som skulle bestemme trengt å vite.

Vi har levd i situasjonen lenge, så det gjør sjelden noe med en eller to uker til. Ikke skynd dere sånn med flytting rett og slett, hvis barnet ikke vil.

La alltid barnet få vite at det ikke har ansvar for flyttingen og at det ikke trenger å skamme seg eller føle skyld.

RÅD FRA BARN

Hasteflytting må bestemmes sammen med barnet
Når det bestemmes om det skal bli flytting og hvor fort barnet skal flyttes, må barnets beskrivelse av situasjonen og barnets ønsker for hva som skal skje videre, være grunnleggende. Alt må bygges oppå det. Når det er bestemt hasteflytting, må barnet få nok og ærlig informasjon og få være med å bestemme hvordan flyttingen skal gjøres. Barn må så langt det er mulig få tid med dem de er glad i før flyttingen, hvis de ønsker det.

Hvis voksne er bekymret for barnet, men barnet ikke vil flytte, må de voksne prøve å finne ut hvorfor. De voksne må være ærlige om hvor bekymret de er og forklarer med rolig og varm stemme til barnet, hva dette handler om. Voksne og barn tenker sammen på løsninger. Så langt det er mulig, forsøker voksne å følge det barnet beskriver som best for seg.

DEL 2

ANMELDELSE

I undersøkelsen svarer mange barn at de ikke ønsket at volden eller overgrepene de hadde opplevd, skulle anmeldes. Voksne hadde som oftest bestemt at det skulle anmeldes, uten å samarbeide tett med dem. De fleste barn opplevde at de ikke hadde kontroll på hvem som anmeldte, når eller hvorfor anmeldelse skjedde.

De aller fleste svarer at det viktigste for dem var at det vonde de opplevde skulle ta slutt. Anmeldelse og straff er ikke viktigst. Nesten alle barna fikk for lite informasjon om hva som skulle skje da politiet ble innblandet, og det førte til veldig mye utrygghet. Et svar som går igjen, er at det ikke kjentes som om de voksne ønsket å samarbeide med barnet.

Bedre informasjon om anmeldelse

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn får for lite informasjon om anmeldelse
I undersøkelsen forteller flere barn at de fikk altfor lite informasjon om anmeldelse. De savnet informasjon om hva anmeldelse er og hvorfor de voksne vurderte det. For i det hele tatt å kunne vurdere anmeldelse trenger barn mye informasjon, sier de. Anmeldelser som ble gjort uten at de visste at det skulle anmeldes og hva som ville skje etterpå, gjorde mange utrygge eller redde for å miste kontrollen over livet sitt. Det gjorde at mange sluttet å fortelle, eller forandret på det de hadde fortalt for å slippe unna.

Mange barn sier at hvis de hadde fått god og ærlig informasjon om anmeldelse, ville de reelt kunne være med å vurdere det. De hadde da fått vite at få saker går til retten og at veldig få ender med fellende dom. De ønsket samtidig muligheten til å stille spørsmål til voksne og også på alvor forstå hva som kunne være bra med anmeldelse.

SITATER

Det er ikke trygt å anmelde når vi ikke vet hva som skjer videre. Vi må få vite hva som skjer, hvordan det skjer og hvor mange saker som går igjennom. Dette må forklares med ord barn forstår. Da blir det trygt, og når det er trygt snakker vi sant.

Jeg visste altfor lite om hva det med anmeldelse betydde. Jeg sier ikke at hvis jeg hadde visst mer så hadde jeg villet anmelde, men alt ville blitt mindre fremmed og skummelt.

Fortell oss hva det vil si å anmelde og hvem som vil bli innblanda. For meg ville det vært veldig skummelt hvis foreldrene mine skulle fått vite det, fordi jeg var redd for hvordan de skulle se på meg etterpå.

Det er viktig å gi barnet god nok informasjon, for at situasjonen skal være tryggest mulig. Situasjonen er vanskelig, det er viktig at barnet føler seg trygg. Barnet må ikke sitte med ubesvarte spørsmål. Det kan gjøre at noen angrer på anmeldelse og slutter å prate.

RÅD FRA BARN

Informasjon om anmeldelse gir beskyttelse

Å beskytte barn, betyr å gi barn nok og nyttig informasjon. Voksne kan tro at barn ikke bør vite for mye om anmeldelse fordi det kan bli belastende og gjøre barn redde, men dette stemmer ikke. I det øyeblikket den voksne vurderer at politiet må involveres, må barn få informasjon om anmeldelse. De må få vite hva en anmeldelse innebærer, hvem som får vite om anmeldelsen og konsekvensene av anmeldelse.

Barn må få informasjon om at mye henlegges

Barn må også få informasjon om at de fleste anmeldelser henlegges og hvorfor. De voksne må fortelle hva som kan skje hvis saken går til retten, og at saken kan føre til oppslag i media. Barn bør få like mye informasjon som om de var over 18 år. Det er viktig at alle barn får informasjon, ikke bare de barna som våger å spørre. Voksne kan ikke holde tilbake informasjon om barnets liv.

Tanker om anmeldelse

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Mange barn ønsker ikke anmeldelse

I undersøkelsen forteller mange barn at de ikke ønsket å anmelde. Bare noen få ønsket at den som hadde brukt vold eller gjort overgrep, skulle straffes. De brydde seg fortsatt om dem og ville heller at de skulle få ordentlig hjelp. Nesten alle barna beskriver at det å få det bedre, var viktigere enn å straffe foreldre eller andre som hadde gjort vondt mot dem.

Mange uttrykker at det var vondt nok å leve så lenge i vold og overgrep, som ikke hadde blitt oppdaget. Å skulle gjennom en rettsprosess føltes nytteløst for mange. En straffesak kan splitte familier, hindre kontakt med søsken, gi skyldfølelse og sette barns liv på vent. For noen kjentes det farlig når den som ble anmeldt fikk vite at barnet fortalte. Barn ber om at deres behov for trygghet og beskyttelse må veie mer enn samfunnets behov for å straffe.

For over halvparten var det barnevernet som anmeldte. Mye ble gjort raskt. Anmeldelse lagde utrygghet, uro og redsel hos mange, og de mistet tillit til voksne. Når anmeldelse ble gjort over hodene deres, lukket mange seg og fortalte lite eller ingenting i avhør. Flere hadde opplevd press fra voksne til å anmelde, og av de som anmeldte hadde nesten alle opplevd at saken deres ble henlagt. De få som selv ønsket å anmelde, begrunner det med at det som hadde skjedd måtte stoppes og at de ikke ønsket at andre skulle oppleve det samme.

Få barn i undersøkelsen hadde opplevd at deres beskrivelser og ønsker om anmeldelse, hadde kommet trygt fram. De voksne tok regien, og dette ble for mange veldig utrygt. Noen få er takknemlige for at noen voksne anmeldte på vegne av dem og at de da slapp å velge. Men de fleste beskriver at det ikke opplevdes bra at voksne tok valget for dem.

SITATER

Jeg hadde hørt at mange saker blir henlagt, så jeg tenkte at det ikke var vits. Konsekvensene var for store.

Endelig fikk jeg bo i en familie hvor det var trygt og hvor jeg kunne leve normalt. Da orket jeg ikke å anmelde og gå gjennom en rettsprosess og få vondt igjen.

Jeg fortalte om det som hadde skjedd til fostermor. Så fikk jeg spørsmål om jeg ville anmelde. Det ville jeg. Jeg ønsket ikke at det skulle skje med andre.

Det er viktigere å få tilbake foreldrene våre enn å straffe dem.

Jeg skjønte at barnevernet måtte anmelde, men det ble gjort bak ryggen min. Måten de gjorde det på ble helt feil.

Hvis den voksne forteller at det som har skjedd er alvorlig og galt og at de vil anmelde for å hindre at det samme skjer med andre barn, tar det ansvaret bort fra meg. Det kan gjøre at vi forstår hvorfor de anmelder.

Når man blir utsatt for vold, føles det som at noen tar over en del av deg, og tar makt over deg. Det at noen voksne bestemte anmeldelse, har ødelagt muligheten for at jeg kan anmelde selv.

Vi må være med i alle beslutninger som gjelder oss selv. Vil vi ikke anmelde, må det tas i betraktning og hvis vi vil, må vi få fortelle hvorfor. Jeg tenker man kan å høre barn fra de er ganske små.

RÅD FRA BARN

Voksne må forklare sine tanker om anmeldelse

De voksne forklarer veldig nøye og ordentlig hvorfor de mener det som har skjedd bør anmeldes og straffes. Å vite hvorfor voksne mener og tenker som de gjør, gir barn forståelse for hvorfor det er nødvendig. De får en forklaring. Da slipper de å lage sin egen versjon som kanskje er verre enn virkeligheten.

Barns meninger og ønsker må vektlegges

Barn kan svare ærlig om anmeldelse når de forstår hva anmeldelse handler om. Dette gjelder også små barn. Barns ønsker og meninger må bli lyttet til og tatt på alvor når anmeldelse skal vurderes. Uten samarbeid med barn om anmeldelse, kan tilliten forsvinne.

Anmeldelse må gjøres trygt

For at anmeldelse skal gjøres trygt, sier de voksne tydelig at det som har skjedd ikke var barnets feil, og at de voksne har et viktig ansvar for anmeldelse til politiet. Anmeldelse må aldri skje for raskt eller over hodet på barnet. Barn må få nok tid etter at de har fortalt, for å huske mer og bli sikrere på det de har opplevd. Barn må få snakke nok om det som har skjedd. Voksne må vite at det bedre vil sikre at barn forteller videre.

Fengselsstraff av barns nærstående

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Fengsel forandret ikke

I undersøkelsen sier mange barn at de ikke ønsket å straffe sine nærmeste med fengsel. Det ville ikke hjelpe dem med å få det bedre inni seg. I stedet ville mange barn at voksne som hadde gjort vondt mot dem, fikk hjelp til ikke å fortsette å gjøre vonde eller dumme ting mot barn. Fengsel ble bare oppbevaring for en kort periode, de ble ikke låst inne for resten av livet. Barn som hadde opplevd at de voksne kom ut igjen etter fengselsstraff, hadde lite opplevelse av at de voksne hadde endret seg.

SITATER

Jeg vil ikke straffe foreldrene mine. Er glade i dem uansett hva de gjør, men det gjør vondt. Jeg ser at de trenger hjelp, men det må være noe som kan hjelpe godt.

Jeg hadde sagt ja til å anmelde hvis det fantes flere løsninger enn fengsel, for eksempel helsehjelp eller hjelp til å forstå hva vold gjør med barn.

De burde lære hvordan man gir en klem, hvordan man viser kjærlighet. Mange bruker vold fordi det er det de møtte i sitt eget barndomshjem. De må lære hvordan man viser kjærlighet.

Jeg skulle kjørt stefaren min til et hytte hvor han må høre på et opptak om hva han har påført meg og hvordan jeg har hatt det. Sånn at han må jobbe med sine egne følelser og forstå mine følelser.

Det hjalp veldig å høre at det ikke var min feil, siden jeg kjente på en sånn skyld etterpå. Bare si det helt rett ut: Dette var ikke din feil. Og gjerne si det flere ganger, for i starten hører vi ikke på det.

RÅD FRA BARN

Tiltak må gi trygghet

Mange sier de ikke vil møte på den som har gjort vondt mot dem og de vil slippe å være redde for å plutselig møte dem på gata. Barn ber om å få tiltak som kan gjøre at de føler seg beskyttet og trygge i og utenfor hjemmet deres. Det viktigste for barn er at volden og overgrepene tar slutt, at de ikke tvinges til å ha kontakt hvis de ikke vil, og at det ikke skjer med andre barn. For at tiltakene kjennes trygge for de det gjelder, må de velges i samarbeid med barn.

Barns alternativ til fengselsstraff

Barn ønsker at Norge tar i bruk andre former for konsekvenser, straff og hjelp til nærstående som har brukt vold eller gjort overgrep, i stedet for tradisjonell fengselsstraff. Noen tenker at disse voksne burde sendes på ei hytte, en gård eller et annet sted der de får hjelp eller behandling. De foreslår kurs eller andre slags opplegg for foreldre, for at de dypt skal forstå hvordan det oppleves for barn å leve i vold og overgrep. De voksne må også forstå hvilke skader de gir barn, når de utsetter dem for vold eller overgrep. Barn ønsker at voksne som har gjort vondt mot barn, også må lære å bli glad i seg selv, si ordentlig unnskyld for det de har gjort og sakte men sikkert lære å gi barna sine trygg kjærlighet.

DEL 3

AVHØR

Noen barn fikk god informasjon i forkant av avhør i barnehus og opplevde nok trygghet til å fortelle. Flere følte seg ivaretatt både av avhører og av de ansatte på barnehuset. Et hovedsvar i undersøkelsen var likevel at avhør var utrygt. Barn fikk ingen eller lite informasjon om hva som skjedde i selve etterforskningen. De fikk ikke vite hva som kunne skje med den som hadde gjort det vonde mot dem, og de visste ikke hvem andre som ble involvert i straffesaken. De fleste barn fikk også for lite informasjon om selve avhørsdagen og følte seg ikke forberedt da de kom til barnehuset.

For første gang hadde barn fortalt om det vanskelige i livet sitt. Endelig hadde de funnet noen de var trygge nok på. Noen dager eller uker senere fikk de plutselig beskjed om at de skulle til avhør i barnehus. Det var skummelt at dette kom så brått på. Mange barn hadde ikke snakket nok om det vonde som skjedde med dem før de måtte i avhør. De hadde ikke fått øve på å si ordene som måtte til for å forklare om volden eller overgrepene. Det ble derfor for vanskelig å svare på alle spørsmålene de plutselig fikk i barnehuset.

Under selve avhøret gjorde kamera, formelle og stive avhørere, en uvanlig og litt rar snakkemåte og et formelt og kaldt avhørsrom til at avhøret ble utrygt for en stor del av barna. Mange sier at det ble så utrygt at de ikke klarte å fortelle alt eller nok om det vonde de hadde opplevd. Barn som fikk god informasjon, ble samarbeidet med og som ble ivaretatt av varme voksne, fortalte i større grad om de vonde opplevelsene i avhøret.

Snakke nok før avhør

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn trenger å snakke om det vonde for å kunne fortelle

Mange barn forteller i undersøkelsen at de ønsket å fortsette og fortelle til den de først åpnet seg for. Etter at de første gang fortalte om vold eller overgrep, gikk det lang tid uten at noen voksne snakket med dem om det de hadde fortalt. Dette ble utrygt og skummelt. For mange kjentes det som om de måtte være alene med det vonde. Når de ikke fikk prate med en voksen de var trygge på, ble masse følelser og kaos stående i veien for selve historien. Forklaringene i avhøret ble dårlige, fordi de ble usikre på hva de skulle tørre og si, og mange fortalte mindre enn det de egentlig husket.

SITATER

Jeg hadde to dager til å forberede meg til avhøret. Ingen spurte meg om jeg ville snakke, og det var vanskelig for meg å spørre noen. Da jeg kom i avhør, ble det ekstra vanskelig, det var som en stor klump var i halsen.

Når nesten ingen tør å snakke med oss etter vi har fortalt om vold, kan vi bli stille i avhøret. Det kan ikke være sånn at bevisene blir dårlige bare fordi vi har snakket om hendelser. Mange voksne har misforstått mye.

I avhøret begynte jeg å gråte og kjenne på masse følelser jeg ikke hadde kjent på fra før. Følelsene kom litt brått på, jeg hadde jo nesten ikke snakket om dette før. Det jeg sa ble veldig styrt av følelser og av sinne mitt. Det ble så voldsomt når jeg ikke hadde snakka om det før, og jeg la på litt ekstra.

Å ha opplevd vold eller overgrep kan gi mye skam og skyldfølelse. Hvis noen jeg stolte på hadde snakket med meg først, tror jeg det ville vært enklere å fortelle i avhør.

Når jeg fikk snakke mye om det vonde før avhøret, ble det lettere å prate med politiet. Det ble lettere å stole på hun som gjorde avhøret, når jeg stolte på meg selv.

RÅD FRA BARN

Barn må få fortelle til en de er trygge på

I forkant av avhøret får barn mulighet til å fortsette å snakke om det vonde som har skjedd, med en person barnet er trygg på. De fleste har aldri snakket om dette før. De trenger å venne seg til å bruke ordene og kjenne på følelsene inni seg. Denne praten må skje med en som barnet er trygg på. Her kan de også snakke om redsel for å si noe feil i avhøret, for mange kan dette være avgjørende å snakke om.

Voksne kan ødelegge tillit

Hvis mange voksne stiller spørsmål om hva som har skjedd, kan dette oppleves utrygt og kan gjøre at barn lukker seg. Dette kan skje når lærer varsler rektor, rektor varsler barnevern og/eller helsesøster. Når alle disse, med gode intensjoner, stiller noen av de samme spørsmålene, kan barn bli usikre på hva alle de voksne snakker om over hodet på barnet, og dette gjør at barn mister tillit til de voksne.

Å fortelle til en trygg voksen i forkant, gir trygghet i avhør

Det er viktig for barn å bli trygg på egne følelser, uttrykk og historie. Det gjør at barn gir mer informasjon og detaljer i avhør. Alle voksne som jobber med barn må lære hvordan de kan snakke med barn som har fortalt om vold eller overgrep, uten at det blir sett på som påvirkning og ødeleggelse av barnets forklaring som bevis i en straffesak. Politiet må ha ansvar for å lære alle som jobber med barn hvordan samtalene godt nok kan dokumenteres. Når barn har fått fortalt hele historien sin til en person barnet er trygg på før avhøret, vet politiet og barnevernet mye mer om alt som har skjedd.

Informasjon før avhør

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Informasjon manglet i forkant

Barn forteller i undersøkelsen at hvis den som utsatte dem for vold eller overgrep var foreldre eller andre tett på dem, planla de voksne avhøret uten barnet. Barnet visste ikke noe før dagen for avhør. Noen hadde hørt at voksne var redde for at det ville belaste dem for mye, hvis de skulle vite om avhøret på forhånd. Dette gjaldt spesielt når de bodde hjemme hos de som hadde utsatt dem for vold eller overgrep. De fleste mente dette var feil og ville ha fått informasjon om avhøret tidligere.

Avhør kommer brått
For de fleste kom avhøret uten at de var samarbeidet med. De hadde levd i det vonde lenge, plutselig var det som om alt hastet veldig. De ble hentet, uten forvarsel - i barnehagen, på skolen eller hjemme. De ble kjørt til barnehuset uten å vite hvem som hadde snakket med politiet. Mange forteller at de heller ikke fikk informasjon om alt det andre som politiet hadde tenkt å gjøre samme dag. Først senere fikk de vite at andre i familien også hadde vært i avhør. For mange ble det kaotisk og skremmende. En del barn hadde fått noe informasjon om barnehuset fra den som fulgte dem til avhøret, de fleste fikk den på skolen samme dag eller i bilen på vei til avhøret. Men mange opplevde at denne informasjonen var for lite ærlig og konkret. Bilturen til barnehuset var også for de fleste ubehagelig, særlig når ukjente personer kjørte eller var med i bilen.

Vanskelig å fortelle
Noen barn møtte opp til avhør uten at de forstod grundig nok hva et avhør egentlig var. Noen visste ikke årsaken til at politiet skulle prate med dem. Noen fikk ikke informasjon i forkant om hvem som skulle se og høre det som ble sagt i avhøret. For mange ble det veldig vanskelig å åpne seg opp i et avhør, når hodet var fullt av forestillinger om hva som foregikk og hva som kunne skje. Mange hadde store spørsmål, som de aldri turte å stille.

Redde for å ha gjort noe galt
Noen barn hadde såre og vonde erfaringer med politiet fra før. Andre hadde blitt fortalt truende ting om politiet. Det ble vanskelig å bygge opp tillit på kort tid. Flere fikk en følelse av at de hadde gjort noe galt, og var redde for å si noe feil i avhøret. De syntes mange av spørsmålene ble rettet mot dem, i stedet for mot den som har gjort dem vondt. Utryggheten kunne gjøre at ord og spørsmål ble oppfattet annerledes enn de var ment. Barn savnet å høre at det som hadde skjedd ikke var deres feil.

Noen opplevde at politiet tok telefon og pc før avhøret. Dette ble veldig vanskelig for flere av barna. De forteller at de visste at politiets jobb var å sette folk i fengsel og at de hadde lov til å bruke makt. Noen barn følte seg derfor som en kriminell når de møtte politiet på barnehuset. De følte de hadde gjort noe galt, og at det var deres skyld når politiet tok noe privat som mobiltelefon og pc. De forstod ikke helt om det var de som skulle få hjelp eller bli straffet, når politiet tok tingene deres uten at det ble nøye forklart.

SITATER

Jeg visste ingenting før jeg ble henta. Bilturen til avhøret var verst. I bilen satt folk fra politi og barnevern. Jeg gruet meg veldig. Det var ekkelt å sitte med fremmede i flere timer.

Alt skjedde så fort. I avhør på barnehuset passet jeg på å ikke si for mye og bare fortelle om det minst alvorlige. Jeg ville ikke at det skulle bli en dom. I ettertid har jeg tenkt at jeg kanskje burde fortalt rett fra hjertet. Men da måtte jeg og foreldrene mine fått tid til å snakke om hva som kunne skje. Jeg visste ikke at det kunne være alternativer til fengsel.

Jeg skulle hatt litt mer tid og fått vite om avhøret 4 uker på forhånd. Da kunne jeg fått tenkt gjennom det og forberedt meg. Det var vanskelig å komme på ting der og da.

Politiet beslagla pc-en min før avhøret. Jeg følte at politiet ikke trodde på meg, og at jeg var den som var sikta - hvem er det de vil ta liksom? Mista all tillit til politiet før avhøret da.

Sist i avhør fikk jeg utrolig mye og utdypende informasjon. De fortalte hvorfor de tok opptak, at jeg hadde krav på trygghetsperson og hva som skulle skje etter avhøret. Hvem som skulle se gjennom saken min og hvorfor. Jeg ble trygg på at alt ble riktig gjort og at det jeg fortalte var i trygge hender. Det gjorde det mye enklere å prate ærlig.

Det kjentes som at det var jeg som skulle få straff da jeg kom i avhør. Det var som om jeg hadde gjort noe galt og skulle bli tatt for det. Hvem var det de ønsket å straffe liksom?

Selve avhøret var forferdelig. Følte meg overvåket og var redd for å bli tilsnakket for å ha gjort noe galt.

RÅD FRA BARN

Barn må samarbeides tett med før avhøret
Barn ber om at politiet og barnevernet involverer dem flere dager før avhøret, i samarbeid med en person barnet er trygg på. Dette gjelder også hvis den mistenkte er i nær relasjon. De fleste barn går slett ikke hjem og forteller foreldrene sine at de skal i avhør om noen dager. Barn sier at de heller vil grue seg til avhøret enn å ikke ane hva som skal skje. Politiet kan samarbeide tett med barnet og tydelig fortelle barnet at politiet tar ansvar for å forklare foreldrene at barnet ikke fikk lov av politiet å fortelle om avhøret før etterpå.

Sammen med barnet lages det en plan for hvordan det skal bli trygt for barnet hvis vonde ting skjer eller holder på å skje. Planen inneholder også konkrete punkter om hvordan voksne kan møte barnet hvis det blir redd eller utrygt. Barn er godt trent til å holde på hemmeligheter.

Barn får god informasjon om barnehuset
En person barnet er trygg på informerer barnet om hva som skal skje på barnehuset, hvem som er der og hva som sannsynligvis kommer til å skje etter avhøret. Barn får se bilder av barnehuset og avhøreren på forhånd, og barn får et eget brev hvor det står om selve avhørsdagen, på en enkel og snill måte. Noen barn har opplevd å få møte avhøreren på forhånd, og de fortalte at det var helt nødvendig for at de klarte å snakke i avhøret.

Voksne må finne ut hvorfor
Hvis et barn som skulle i avhør ombestemmer seg og likevel ikke vil i avhør, må voksne bruke mer tid på å finne ut hvorfor. De voksne må være ærlige og vise følelser rundt det som skjer, og si at de tenker det er riktig at politiet får høre hva barnet har opplevd, ettersom det som har skjedd er alvorlig og ikke lov å gjøre mot et barn. Hvis årsaken til at barnet ikke vil i avhør er at det oppleves utrygt, må voksne strekke seg langt for å sikre at det kan gjøres tryggere for barnet.

Barns følgeperson

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Utrygt når feil person fulgte dem
Mange barn i undersøkelsen opplevde at voksne rundt dem hadde bestemt hvem som skulle følge dem til avhøret. Veldig få fikk velge denne personen selv. For mange gjorde dette at det ble utrygt. Det kunne virke som om denne personen ikke helt visste hva som skulle skje på barnehuset. Flere hadde spørsmål inni seg som de ikke turte å stille. Noen barn ble fulgt av sine foreldre til barnehuset, uten at dette var en god og trygg løsning. Mange ville beskytte foreldrene sine som også ofte var utrygge og ble mer opptatt av det enn hva som skjedde med dem. For noen ble foreldrene mer forstyrrelse enn trygt.

Fikk ikke ha med en de er trygg på inn i avhør
Svært få i undersøkelsen hadde opplevd å få ta med seg en person de var trygge på, inn i avhøret. De visste heller ikke at dette var en rettighet de hadde og ingen hadde turt å spørre om dette. Mange sier det ville ha betydd en stor forskjell i avhørsrommet om en trygg person kunne bli med inn og sitte der sammen med dem mens de forklarte seg.

SITATER

Det var ganske dumt at de bestemte hvem som skulle følge meg til barnehuset. Da ble det hun læreren som jeg ikke var trygg på, men som de trodde jeg var trygg på.

Hvis jeg hadde fått ha med meg en trygghetsperson inn i avhøret, ville det blitt mye lettere å prate. En trygghetsperson ville sett at jeg var nervøs og at det gjorde vondt å snakke om det som skjedde. Det hadde vært godt å få en hånd på skulderen.

RÅD FRA BARN

Barn må få velge følgeperson
Barn må, så langt det går an, få velge hvem som skal følge dem til barnehuset. Det er veldig viktig å kunne ta med noen de føler seg trygge på. Denne personen trenger ikke være foreldre og oftest heller ikke søsken. Hvert eneste barn må få velge personen selv. Det er barnet selv som vet hvem som er tryggest og da bør barnet spørres om hvem som er den beste å ha med seg til avhør.

Følgeperson må få bli med inn i avhøret
Barn må også få mulighet til å ta med en person de er trygge på, inn i avhøret. For mange barn vil det være den personen de fortalte til, for andre kan det være en annen. Den personen barnet velger seg og som barnet er trygg på, er veldig viktig. Det må legges til rette for at akkurat denne personen kan få støtte barnet gjennom hele prosessen, også i avhøret. Personen må bli godt informert om alt som skjer for å kunne trygge barnet best mulig. Hvis personen er et sentralt vitne i straffesaken, finner politiet løsninger som gjør at personen likevel kan være med inn i avhøret med barnet.

Kamera og de som ser på

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Kamera og mikrofon skaper utrygghet
I undersøkelsen forteller barn at de manglet informasjon om hvem som skulle se og høre det de fortalte i avhøret. De fleste fikk ikke vite at den som hadde gjort dem vondt har en rett til å se avhøret kort tid etterpå. De fikk heller ikke vite at opptaket kunne bli brukt som bevis i en straffesak og da spilt av i retten. Det ble vanskelig å fortelle alt i avhøret. Både kamera og mikrofon var for mange utrygt, de skulle ønske at opptak ikke trengtes. Få av de som deltok, hadde sagt ifra om hvor vanskelig dette føltes når de var i avhøret eller etter. De trodde derfor at voksne kanskje tenkte at det ikke var noe problem for barnet.

Få hadde visst om de voksne som så på
En del barn hadde blitt forklart at "noen voksne" så på avhøret, uten å vite hvem dette var. De fikk ikke hilse på dem og ble ikke forklart hvorfor de var der. Barn som hadde spurt om å få hilse på disse voksne, hadde fått lov til det og opplevde at det ble mindre skummelt når de visste mer. Mange turte ikke spørre, fordi de ikke visste om det var lov. Noen fikk først etter avhøret vite at barnevernet også så på mens barnet forklarte seg til politiet. Dette føltes for noen barn som om de voksne nok en gang gikk bak ryggen på barnet.

SITATER

Husker at jeg tenkte mye på dette under avhøret, hvem som satt i rommet ved siden av og hvor mange de var. Hadde jeg visst hvordan de så ut og hvem de var, kunne det ha gjort meg roligere, og hjulpet meg til å fokusere på det jeg skulle forklare meg om.

Jeg turte ikke å snakke sant fordi jeg ikke visste hva filmen skulle brukes til eller hvem som kunne se den.

Kamera og mikrofoner skaper masse utrygghet. De voksne må bruke god tid til å forklare og vise.

Det å få hilse på de som ser på filmen hjalp mye, Da ble jeg trygg på hvem jeg snakket med og at det ikke var de jeg absolutt ikke ville skulle høre.

RÅD FRA BARN

Barn må forklares nøye hva kamera brukes til
Barn får god informasjon om hvorfor det må være kamera og mikrofon i avhørsrommet. De må få vite hvorfor avhøret blir filmet, hvem som ser på, og hva filmen senere skal brukes til. Barn får vite hvor kameraet er og får mulighet til at det gjøres litt mindre synlig, for å få bort følelsen av at det står rett mot dem.

Barn må få informasjon om bisitterrommet
Barn får forklart hvilke voksne som er på bisitter-rommet og hvorfor de voksne er der. Barn blir alltid spurt om de vil hilse på dem. Hvis det er tomme stoler på bisitterrommet forklares også hvem som eventuelt senere skal sitte der, slik at barnet ikke blir redd og tenker på hvem de er redde for skal sitte der. De voksne på bisitterrommet møter barn med vennlighet og smil når de kommer for å hilse. Det avtales nøye på forhånd hvor mye og hva de voksne skal si slik at det ikke skapes unødvendig utrygghet i rommet.

Snakkemåten i avhør

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Unaturlig snakkemåte i avhør

De fleste barn i undersøkelsen reagerte på at avhøreren pratet på en annerledes måte enn det barn var vant til. Mange fikk ikke vite hvorfor det var sånn og lurte på om noe var galt. De fikk en følelse av at avhøreren ikke trodde på det de fortalte. Barn opplevde at de samme spørsmålene ble stilt på ulike måter. Det føltes for mange som om de ikke ble trodd av avhøreren, eller at de ikke svarte godt nok. Noen ganger forstod ikke barn hva avhøreren var ute etter - spørsmålene ble veldig diffuse. Andre ganger ville avhøreren vite detaljer som var veldig vonde og vanskelige å snakke om. Det var vanskelig å forstå hensikten med så detaljerte spørsmål om det veldig vonde. Noen ganger fikk dette fram masse følelser i avhør, uten at rommet opplevdes trygt nok til det.

Redde for å si noe feil

Barn sier de visste at de skulle snakke sant da de var hos politiet. Noen hadde blitt fortalt at de kunne straffes hvis de løy. Noen opplvede at dette ble sagt på en streng måte, og ble redde. Mange lot være å si ting, fordi de ikke var sikre på om de ville bli trodd og fordi de ikke hadde fortalt dette til en voksen før. Noen barn fortalte at de på forhånd hadde bestemt seg for at de ikke ville fortelle alt. Det å holde tilbake deler av det som skjedde, lagde vanskelige følelser. Det var et stort alvor rundt å snakke sant.

SITATER

Inne i avhøret hvor jeg fortalte hvordan jeg følte det, spurte hun om jeg var sikker på at det jeg sa var sant, og at det kunne få konsekvenser om jeg ikke sa sannheten. Det gjorde meg veldig usikker på hva jeg kunne si og ikke si. Husker ikke så mye av resten av avhøret, men akkurat det avhørenen sa der om at jeg måtte snakke sant gjorde alt veldig skummelt.

Jeg følte meg redd for hva jeg skulle si. Var nervøs og visste at jeg måtte fortelle sannheten, og hvis man løy til politiet var det straffbart. Også var jeg redd for at jeg ikke skulle komme med nok bevis. Jeg tenkte mye på straff. Så jeg glemte veldig mye av det jeg skulle si, fordi jeg var veldig stressa.

De som snakket til meg, stilte meg spørsmål på rare og gjentagende måter. De hørtes ut som de ikke ble fornøyde så jeg følte meg som jeg var den som var sikta.

De hadde en skummel og formell måte å prate på. Avhøreren stilte meg samme spørsmål på alle mulige måter. Jeg tror han ville se om det jeg sa var sant. Jeg turte ikke snakke mer fordi jeg følte jeg ikke ble trodd.

Avhøreren fortalte at hun kom til å stille en del likedanne spørsmål. Da forsto jeg hvorfor.

RÅD FRA BARN

Barn må få grundige forklaringer om metoden

Barn må få god forklaring på hvorfor et avhør gjennomføres sånn som det gjør og hvorfor det snakkes annerledes i avhør enn i en vanlig samtale. Spørsmålene må noen ganger være mindre konkrete enn det som barn er vant til. Barn får vite hensikten med at de må fortelle sin egen historie uten for mange spørsmål fra avhører. De får også en forklaring på hvorfor avhøreren kommer til å stille nesten de samme spørsmålene om det samme, og at dette ikke betyr at avhøreren ikke tror på barnet. Avhøreren forklarer at noen ganger må de stille detaljerte spørsmål om ting som barn vanligvis ikke snakker så mye om, men at dette er viktig for at politiet skal finne ut nøyaktig hva som skjedde. Dette trygger barn, og spørsmålene skaper mindre usikkerhet og skyldfølelse. Hvis barn får mer informasjon kan de bli tryggere til å fortelle mer i avhør. Barn trenger også å vite at dette er fordi det skal brukes som bevis i retten.

Avhøreren

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Ble ikke møtt av avhøreren
Mange barn i undersøkelsen forteller at de ble møtt av en ansatt på barnehuset, som møtte de i døra og viste de litt rundt. Mange fikk noe godt å spise og drikke. Mange opplevde dette som et trygt møte med barnehuset og med varme, vennlige voksne. Noen trodde at det var denne personen de skulle prate med videre. Avhøreren kom ofte litt senere og viste frem selve avhørsrommet. Trygghetsfølelsen som de først fikk når de kom til barnehuset forsvant for en del av barna, når en annen voksen skulle snakke med dem i selve avhøret. Barn trengte egentlig tid på å bli trygg på avhøreren også.

Kalde og varme avhørere
En del barn forteller om avhørere som startet avhøret kort tid etter at de møttes første gang. De fortalte lite om seg selv. Det gjorde det vanskelig for barn å åpne seg om det vonde. Avhørerne kunne virke kalde og distanserte. Noen barn hadde møtt avhørere som på ulike måter hadde vist varme og forståelse. Barn fikk god informasjon og det har laget tillit. De klarte å få barnet til å føle seg trygg, slik at det fikk fortalt om alt det vonde.

Mange avhørere viste lite følelser når barnet fortalte om vonde ting. Barn sier de ikke forstod hvorfor de ikke kunne få en klem hvis de gråt i avhøret eller hvorfor avhøreren ikke sa noe om at det som barnet hadde opplevd, var forferdelig. Alt dette gjorde det utrygt. For mange barn kjentes det ut som at det de fortalte ikke var alvorlig nok og at de på en måte overreagerte. De forstod ikke hvorfor avhøreren oppførte seg sånn. Dette gjorde at de lukket seg fra å fortelle eller fortalte veldig lite.

SITATER
Hun som avhørte meg, gikk på høye hæler. Hun føltes som hun hadde høyere status. Hun var som en "vandrende A4-robot".

Jeg har nettopp vært i avhør. Det var en positiv opplevelse. Avhøreren var forståelsesfull og lytta. Jeg merket det på blikket og kroppsspråket.

Avhøreren jeg møtte viste lite følelser. Det kjentes ut som om hun ikke forsto. Bare nikka og var der. Hun brukte fagbegrep jeg ikke kjente. Jeg ble usikker på om det var noe galt med meg når jeg måtte spørre.

Det blir utrolig fint fordi vi snakka litt på forhånd for å bli kjent. Da ble det gode blandet inn i det alvorlige. Det funket veldig bra.

Hun som avhørte meg starta rolig. Hun fortalte at hun hadde to barn og hvor lenge hun hadde jobbet med barneavhør. Da ble det tryggere. Det var ikke bare meg som delte ting.

Avhøreren var smilende og hyggelig, han ga meg informasjon og forstod at dette ikke var enkelt for meg. Han forstod også at jeg lo fordi jeg var usikker og at det var vanskelig å fortelle noe som gjorde så vondt. Så mye forståelse gjorde det veldig trygt.

Jeg møtte en avhører som sa at jeg tror på deg, jeg tar deg på alvor og jeg spør fordi jeg bryr meg.

Det var fint når hun fortalte at vold er noe av det vondeste et menneske kan oppleve.

RÅD FRA BARN

Varme og personlige avhørere ønskes
Barn vil møte avhørere som skaper trygghet. Det kan de gjøre gjennom å fortelle litt om seg selv, være åpne, smile og ha et varmt kroppsspråk. De kan også skape trygghet gjennom å vise barnet at de tar det på dypt alvor og viser naturlige reaksjoner på det barnet forteller. De må vise at de bryr seg oppriktig om barn og bekrefter at det barnet har opplevd, er vondt og feil. Dette kan gjøres på en måte som ikke ødelegger barnets forklaring som et viktig bevis i straffesaken.

Barnet blir litt kjent med avhøreren
Barn får mulighet til å treffe avhøreren og besøke barnehuset på forhånd, hvis barnet ønsker det og det må til for at avhøret skal bli trygt nok. Det er fint hvis avhøreren tar imot barn når de kommer til barnehuset og at det settes av litt tid til å bli kjent før selve avhøret skal begynne.

Avhøreren tar barnet på alvor
Avhørerne gir masse informasjon og viser med det at de tar barnet ordentlig på alvor. Avhøret skjer i barnets tempo, slik at barnet ikke føler at det blir presset til å fortelle i avhøret. Avhøreren viser med sitt kroppsspråk og væremåte at det barnet sier er viktig å lytte til. Hvis det oppstår vanskelige ting i avhøret, sjekker avhøreren ut dette med barnet for å unngå misforståelser og utrygghet.

Avhørsrommet

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Avhørsrommet for utrygt
Mange barn synes avhørsrommet var upersonlig, lite koselig og "kaldt". Selv om rommet var nytt og moderne hjalp ikke dette på trygghetsfølelsen. Det minnet om en slags institusjon eller et sykehus. Flere følte at det var trangt og hadde lite lys. Dette førte hos en del til ubehagelige følelser som preget avhøret. Mange barn har klare meninger om hvordan rommet kunne sett ut for at det skulle kjennes bedre å være der.

SITATER

Rommet var ikke hjemmekoselig, og jeg følte meg ikke velkommen. Det eneste som var der var to vinduer og en stol. Også var det et kamera midt i veggen. Det var ikke akkurat noe som jeg har lyst til å oppleve igjen.

Rommet skulle vært mer åpent og koselig. Man blir tryggere hvis det er koselig, enn hvis det er anonymt og litt trist. Det aller beste hadde vært om det var som en hjemmekoselig stue.

En avhørsbil hadde vært smart og trygt. Så mange barn og ungdommer snakker mer i bil enn når de sitter rett overfor en voksen. Da kunne jeg bare skrudd opp musikken når jeg trengte en pause, for da skjønner avhøreren at nå kan vi ta en liten pause. Bilen må selvfølgelig være anonym utenpå.

RÅD FRA BARN

Avhørsrommet må gjøres mer koselig
Avhørsrommet må gjøres tryggest mulig. Da må det være hjemmekoselig, tilpasset både småbarn og ungdommer. Å sitte i to stoler, med et bord mellom seg, er en uvanlig måte for barn å sitte sammen med en voksen på. Noen foreslår at sofa blir det vanlige å sitte i. Barnehusene bør inkludere barn og unge for å være sikre på at lokalene oppleves koselige for dem.

Avhørsbiler
Avhørene må kunne gjennomføres i "avhørsbiler". Mange barn sier at en kjøretur i avhørsbil vil være en tryggere og mer avslappende plass å fortelle. Øyekontakt kan være ubehagelig. Avhørsbiler er også mer fleksibelt enn barnehus som kan ligge langt unna.

Oppfølging og å komme hjem

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Variert oppfølging etter avhøret
Etter avhør forteller barn om ulike følelser. Noen følte seg usikre og utrygge, andre var lettet, andre hadde dårlig samvittighet, noen følte at fremtiden var kaotisk og de ante ikke hva som kom til å skje videre. Mange av barna som hadde fått oppfølging fra barnehuset, var fornøyd. Mange av de som bodde på institusjon eller gikk til samtaler i en psykisk helsetjeneste, hørte ikke noe mer fra barnehuset.

De fleste ønsket oppfølging
Et klart flertall ønsket en voksen som fulgte dem opp. De trengte informasjon om hva som kom til å skje videre, hva som skjedde med det de fortalte og hvem som kom til å få tilgang på den informasjonen. Flere sa at de ønsket at noen fra barnehuset skulle ringe samme kveld eller dagen etterpå bare for å sjekke hvordan barnet hadde det. For noen barn var det ikke nødvendig med så mye oppfølging, men det var viktig at ingen følte seg glemt.

Utrygt å dra hjem etter avhør
Noen barn forteller at det var veldig utrygt å reise hjem etter avhør, uansett om de hadde fortalt om det vonde som hadde skjedd eller ikke. Det ble vanskelig for mange at de ikke ble fortalt hva de andre i familien visste. Å komme hjem uten å vite hva som skulle skje videre og uten en trygg person å snakke med var vanskelig.

Ville blitt spurt på nytt
Flere hadde ikke klart å fortelle om det vonde som hadde skjedd med dem, og savnet at noen spurte dem ordentlig om dette en stund etter avhøret. Det må være en trygg person for barnet, som tydelig gir barnet mulighet til å fortelle mer om det som har skjedd. Noen barn fortalte at de ikke klarte å fortelle om de alvorligste tingene i avhør. Det gjorde at de dro hjem til mer vold og overgrep etter avhøret og for ganske mange av dem gikk det flere år før de da klarte å fortelle på nytt slik at de fikk beskyttelse.

SITATER

Jeg har hørt at det går an å få oppfølging av barnehuset etterpå. Men med meg så skjedde ikke det. Det var nok fordi jeg var innlagt og oppfølging skulle ordnes der. Men der fulgte de ikke opp, så da ble det veldig lite oppfølging på meg.

Det eneste de gjorde som oppfølging var å prate med foreldrene mine. Lenge etterpå gikk jeg og var redd for om de ville komme og hente meg til barnehuset sånn plutselig igjen.

Jeg ble også ganske redd da de viste avhøret til foreldrene mine. Det endte opp med at jeg stakk av og rusa meg. Det var fordi jeg ikke greide å møte dem. Jeg skulle ønske jeg ble mer inkludert når det gjelder livet mitt. Jeg ville visst hva som skulle skje videre, hva som skjedde med han jeg anmeldte og begrunnelsen for ting.

Det er veldig fint med en telefon fra barnehuset etterpå om at de ikke har glemt meg og faktisk bryr seg. Og at de kan fortelle oss at vi kan ringe igjen hvis vi har behov for å snakke mer med dem.

RÅD FRA BARN

Barn må følges opp trygt etter avhør
Etter avhør må barn få prate med en voksen som de opplever er trygg å prate med. Dette kan være bistandsadvokaten, en politi, en rådgiver fra barnehuset eller en ansatt i en av tjenestene i kommunen. Dette må være en person barnet opplever er trygg og som det kan snakke åpent med. Barn må inviteres til å være med å bestemme hva slags oppfølging det ønsker seg etter avhøret. Barnehusene må alltid undersøke om barn som går til noen å snakke med eller som bor på steder som skal gi oppfølging, virkelig får den oppfølgingen barnet føler at det trenger.

Barn får vite hva som skal skje med andre personer som er involvert i etterforskningen, hva andre får vite fra forklaringen til barnet og når dette kommer til å skje. Barn holdes oppdatert i hele prosessen, selv om det går tid. Politiet har ansvar for at dette skjer, og de må undersøke om bistandsadvokaten gir god nok informasjon til barnet.

Trygghetsplan må lages i samarbeid barnet
For mange barn er det veldig viktig å lage en trygghetsplan før barnet drar hjem. Barn må få vite at de voksne er opptatt av at barnet skal ha det trygt. Etter avhøret snakker noen voksne åpent med barnet om dette og legger gode trygghetsplaner sammen med barnet.

Planen lages sammen med barnet og en barnet er trygg på, hvis barnet ønsker dette. Planen må være unntatt innsyn fra foreldre eller den som har gjort vondt. Barnet må bli spurt om planen kjennes trygg nok. Politiet har ansvar for at det blir laget en konkret og tydelig trygghetsplan sammen med barnet.

I planen kan det stå hvordan barnet kan vise med ulike tegn, hvor trygg det kjenner seg. Dette kan feks. være at barnet bruker en genser med en spesiell farge eller gir tegn på andre enkle måter til sin trygghetsperson. Dette er en enkel måte å si ifra på, uten å måtte si det med ord og barnet trenger ikke være redd for at andre kan overhøre det det barnet sier. Dette gjør det lettere for flere barn å kunne si ifra. Trygghetsplanen kan være mellom barnet og en voksen som barnet er sammen med til daglig, f.eks i barnehagen eller på skolen. Barnet må snakkes med om hvilken oppfølging det ønsker. Det må stå nedskrevet hva barnet mener om dette. Hvis noe dokumenteres, må dette være unntatt innsyn for foreldrene eller for den som har gjort barnet vondt.

Henleggelse

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Henleggelse kan føles meningsløst for mange barn
Mange barn forteller om vonde følelser når de fikk vite at saken ble henlagt etter at de hadde vært gjennom avhør og deretter ofte lang ventetid. Utfordringene handlet blant annet om hvordan henleggelsen ble formidlet og av hvem. Mange trodde at saken ble henlagt fordi de ikke ble trodd av politiet. Dette kunne være sårt og vondt. For mange føltes det ekstra vondt hvis de fikk vite om henleggelsen gjennom et brev. Noen barn følte at de aldri fikk noen forklaring på hvorfor straffesaken ble henlagt. Få barn har fått mulighet til å se selve dokumentene i saken.

SITATER

Vi må leve med belastningen. Norge sier at vi skal bli tatt vare på etter at vi har fortalt om vold eller overgrep. Men vi blir sviktet når saken blir henlagt. Og Norge sier ikke hva vi skal gjøre etterpå - eller hvordan vi skal leve livet vårt.

Jeg turte endelig å si noe, men etterpå gikk det ikke så bra. I grunnen aner jeg ikke om noe i det hele tatt skjedde etterpå. Jeg fikk mange tanker i hodet: hva skjer videre, og hva var vitsen med alt dette når saken bare ble henlagt.

Når et barn skal få beskjed at om en sak er henlagt, tenker jeg at det er viktig at en trygghetsperson er tilstede når informasjonen gis, sånn at barnet ikke er alene. Men det må være en person barnet stoler på. IKKE la barn få svar på sms eller brev. Informasjonen må gis personlig for at barnet skal kunne stille spørsmål.

En henleggelse bør ikke sendes i brev hjem, så noen sitter alene og leser at voldtektene er blitt henlagt. Mange tror at henleggelse handler om at man ikke blir trodd på. Jeg skulle blitt forklart at det handla om at de ikke hadde nok bevis, ikke at de ikke trodde meg.

RÅD FRA BARN

Henleggelsen må forklares grundig for barn
De fleste barna i undersøkelsen ønsker at en voksen som barnet er trygg på, må være med når barnet får vite om henleggelse. En slik viktig informasjon kan ikke gis til barnet på sms eller med brev. Det er fint om barnet også får vite om henleggelsen fra den i politiet som har tatt avgjørelsen, ansikt til ansikt slik at barnet om det ønsker det, kan få stille spørsmål og få grundige forklaringer på hvorfor saken blir henlagt. Politiet eller barnets bistandsadvokat tar ansvar for at barnet får informasjon om henleggelsen.

Henleggelse handler om mangel på bevis
Det er viktig at henleggelse blir forklart på en god måte. Barnet trenger også å vite hva som er grunnen til at straffesaken blir henlagt, Det må komme tydelig frem at det handler om mengden av bevis, og ikke at barnet ikke har blitt trodd på historien sin. Det betyr mye for barn hvordan dette blir sagt og hva slags forklaring henleggelse har. De voksne må være varme og forståelsesfulle når dette sies slik at barnet virkelig føler seg trodd på.

DEL 4

RETTSAPPARATET

20 av de 130 barna i undersøkelsen har erfaring med at saken har gått helt til rettssalen. Noen har vært til stede i rettssalen mens avhøret fra barnehus ble avspilt, noen har vitnet der og da, og noen få har ikke deltatt fysisk i rettssalen. Mange forteller om lite trygghet i møte med rettsapparatet. Et flertall visste lite om hva som skulle skje i rettssaken, og mange synes at rettssalen var skummel. De fleste sier at bistandsadvokater og dommere er avgjørende for å gjøre rettssaken tryggere. Rettssikkerhet for barn betyr at deres erfaringer og ønsker blir utgangspunktet for vurderingen av barnets beste og selve beslutningene. Et av de tydeligste svarene fra barn, er at rettssaker der media har vært til stede har gjort det ekstremt utrygt. For mange har det kjentes ut som om samfunnets behov for åpenhet gikk på bekostning av livene deres.

Informasjon om rettssaken

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn vet lite om hva som skjer i retten

I undersøkelsen forteller mange barn at de fikk lite eller ingen informasjon om hva som skulle skje i rettssaken. Få av barna fikk god nok informasjon i forkant av, og underveis i rettssaken. Dette gjaldt informasjonen de fikk fra bistandsadvokaten, familie eller andre voksne. Mange forteller at den lille informasjonen de fikk, ble sagt med fagord som var vanskelige og uforståelige for dem. Noen sier at de fikk litt informasjon etter rettssaken, men de færreste sier de fikk nok til at de skjønte hva som hadde skjedd helt på ordentlig, og kunne føle seg rolige.

SITATER

I rettssalen følte jeg meg ikke forberedt i det hele tatt. Jeg hadde møtt advokaten min noen få ganger og vi hadde avtalt ganske overfladisk hva jeg skulle si og ikke. Tror advokaten glemte bort at barn vet lite fra før.

Jeg visste ikke om noe kom til å skje, og hva som kom til å skje for det tok så lang tid mellom hver rettssak. Det var som å rive opp gamle sår på nytt når jeg trodde jeg kunne gå videre, samtidig som jeg var sint for at jeg ikke hadde blitt tatt på alvor.

Etter rettssaken fikk jeg lite info, helt til jeg så i media at han hadde blitt dømt. Jeg hadde ikke fått vite det av advokaten min en gang, før jeg leste det i avisa.

Jeg fikk vite at jeg skulle i rettssak om to uker, men jeg var ikke forberedt på hva som skulle skje. Jeg ante ikke hvorfor jeg måtte være der, hva jeg skulle gjøre, om jeg skulle si noe, hvem som skulle være der eller hvem som skulle snakke. Jeg var livredd, for jeg ante jo ingenting. Jeg har sett rettssaker på film liksom, er det rart jeg ble redd?

Før rettssaken må vi få informasjon. Advokatene må informere om når de skal skrive et skriv, ta seg tid til å gå gjennom papirene så man kan forstå og ikke bare bruke faguttrykk, sånn at man ikke føler seg skamfull.

RÅD FRA BARN

Barn må få nok informasjon om rettssaken

Barn får mest mulig informasjon før, underveis og etter rettssaken. De må forklares nøye hva som skal skje, hvorfor og hvordan det skal skje. De må få vite når rettssaken skal være, hvem som skal snakke, når de skal snakke, hvordan det ser ut inne i rettssalen og hvor barnet skal sitte. Det er fint hvis barn får se et bilde av rettssalen eller besøke den på forhånd. Etter rettssaken får barn all nyttig informasjon om hva som er bestemt og hva som skal skje videre. Informasjonen må være uten fagord eller andre vanskelige ord, fordi det kan gjøre situasjonen vanskeligere og skummel for barn.

Ulik informasjon fra advokater, hvem har ansvaret?

Undersøkelsen viser at barn hadde veldig ulike erfaringer med hvor mye informasjon de fikk fra bistandsadvokatene sine. Andre involverte voksne må ta ansvar og sikre at informasjonen om rettssaken blir gitt og forstått av barnet. Dette er avgjørende for at barn skal kunne føle seg trygge i en rettssak. Et forslag fra barn er en person i domstolene som får ansvar for å gi barn informasjon etter rettssak.

Rettssalen kjennes utrygg

OPPSUMMERT KUNNSKAP

I undersøkelsen forteller de fleste av barna som hadde vært til stede i rettssalen, at det var utrygt der. De forsto lite av det som ble sagt, og syntes selve rommet var skummelt og upersonlig. Flere gruet seg fordi de visste at de voksne der kunne kjennes strenge og kanskje litt slemme. Noen barn var redde for å si noe feil eller gjøre noe som gjorde andre lei seg. Noen var også redde for å bli lei seg av det som ble sagt der inne.

SITATER

Følelsen av å bli trodd kan bli tatt fra deg inne i rettsalen, og det er helt jævlig. Jeg var veldig redd for det, det gikk en uke der jeg ikke klarte spise. Var så stressa og nervøs for hva som kom til å skje.

Jeg følte meg så utrolig slem som måtte forklare hva som skjedde samtidig som den som hadde gjort det satt og gråt og en hel gjeng med voksne satt med strenge uttrykk når jeg delte det vondeste fra hjertet. Spørsmålene fra forsvarsadvokaten var så kalde at jeg bare gråt lenge etterpå. Jeg hadde ikke anmeldt igjen om noe ulovlig skjedde med meg, for det der har jeg ikke noe lyst til å gå gjennom igjen.

Der skulle jeg sitte, ikke si ett ord og se på filmen fra avhøret og etterpå høre på hva advokaten min sa. Jeg følte jeg hadde ingenting jeg skulle ha sagt der og det gjorde utrolig vondt at jeg da måtte sitte å se på, hvor han også var til stede.

Rettssalen burde se mer vennlig og koselig ut. Rommet bør være åpent, ikke så stengt. Gjerne la barnet være med å bestemme små ting som drikke og mat i rettssalen for å gjøre det litt mer trygt. Hvis det er koselig og fint, blir det lettere å prate i retten.

Det hadde ikke vært så ille hvis rettssalen hadde vært varmere og tryggere. Slik det er nå går vi rett i forsvarsmodus. De voksne må ikke heve stemmen, og ikke rope eller krangle. Med en annen stemning ville det vært tryggere. Dommeren kan være der for å ta grep, men at det ikke føles så strengt som i en rettssal. Det burde vært i et helt annet rom.

RÅD FRA BARN

Rettssalene må være trygge og mindre formelle

Rettssalen gjøres så koselig som mulig, for å sikre trygghet. Det må helst ikke være harde stoler der og folk må ikke plasseres for langt fra hverandre, for det kan skape unødvendig avstand og gjøre det utrygt for barn å skulle fortelle. Dommeren tar ansvar for at de voksne ikke roper og snakker stygt til hverandre. Det er fint om det er noe å drikke og spise i rettssalen, helst noe som barnet selv kan velge ut.

Å vitne

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Rettssak gir følelse av å være i krig

I undersøkelsen forteller flere av barna som har vært med i rettssak, at de syntes det var utrygt å skulle snakke eller vitne der. Noen beskriver rettssaken som en følelse av å være i krig. Særlig det å sitte alene i vitneboksen i midten av rettssalen var skummelt. For mange handlet utryggheten også om hvilke mennesker som var til stede i rettssalen. Mange syntes det var veldig utrygt at den som hadde gjort vondt mot dem (tiltalte) var der. En del kjente mye uro av at det var mange andre fremmede voksne der. Noen ble utrygge av ikke å ha fått prate om det vonde som hadde skjedd, på lenge. Det å ikke vite hvor lang tid det tok til alt var avgjort, bidro også til å gjøre det utrygt.

SITATER

Det var så ekkelt å sitte nærme han, og skulle fortelle hva som hadde skjedd. Jeg måtte jo fortelle i detalj. Det kom tilbake minner som jeg ikke ville ha og jeg måtte gråte og følte meg skikkelig sårbar.

Når man skal vitne, er det veldig skummelt å sitte i midten av rettssalen mellom dommerne og advokatene. Det føltes som å stå midt i en krig. Jeg visste ikke hvor jeg skulle se, og det føltes så skummelt.

Under rettssaken skulle jeg hatt en person som jeg kan føle meg trygg med. Vi trenger varme fra en annen person. Enten fagperson eller ikke, det kan barnet velge. Vi må kunne ha den samme personen hele tida, det er viktig.

Hvis barnet ikke vil ha folk i rettssalen for å se på, ta hensyn til det. Det kan være veldig utrygt å ha familie bakerst i salen som gråter for å "psyke" deg ut. Det er ikke trygt.

Det var veldig skummelt både å snakke i salen og å kunne møte på han som var tiltalt. Man burde planlegge sånn at når rettssaken begynner kan vi komme litt tidligere og slippe å møtes. Eller vi bør kunne gå inn ulike innganger.

RÅD FRA BARN

Barn må slippe å møte den som er tiltalt
Barn får velge hvem som skal være til stede når de skal vitne. De får være med å bestemme om de selv skal være med i rettssaken. Barn blir lyttet til og deres meninger blir tatt på dypt alvor og følges så langt det er mulig.

En løsning er at tiltalte får se barnets forklaring på videooverføring fra et annet rom eller at barnet forklarer seg i et annet rom på video. Barn får slippe å møte den som har gjort noe vondt mot dem for eksempel i gangen, på vei til toalettet eller i pausene. De får gå i fred på skjermede områder fra tiltalte.

Bistandsadvokaten

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barn savner trygghet fra bistandsadvokaten
Mange barn i undersøkelsen trekker fram advokaten som viktig for rettssikkerheten da de måtte møte i rettssalen. Noen av barna hadde en bistandsadvokat som de opplevde som tilgjengelig, snill og trygg. De fortalte at dette var viktig for å komme seg gjennom rettssaken. Men mange opplevde at bistandsadvokaten gjorde rettssaken ekstra utrygg ved for eksempel sjeldent å svare på telefon. De barna som hadde dårlige erfaringer med advokater, fortalte om minimalt med informasjon, kontakt eller at de opplevde lite forsøk fra advokaten til å forstå og virkelig ta på alvor deres beskrivelser.

SITATER

Advokaten burde snakke med barnet i nesten hver pause, for vi er ofte redde. Min gjorde ikke det og da ble det ikke så lett.

Advokatene må se litt "vennligere" ut mot barnet. Vi føler oss allerede som en kriminell og at de ser på oss med alvorlige, rare blikk kan bli veldig ubehagelig.

Advokaten min var god på trygghet. Han møtte meg mange ganger før rettssaken og vi ble ganske godt kjent. Vi må jo bli trygge på at advokaten hjelper oss å få frem hva vi skal si i retten og få ordentlig forberedelse.

RÅD FRA BARN

Bistandsadvokater må gjøre det trygt å fortelle
Bistandsadvokater som skal hjelpe barn må vise menneskevarme og trygghet. Da er han eller hun skikkelig profesjonell sett fra barn. De setter av nok tid i forkant av rettssaken til å bli litt kjent og for å kunne gi barn nok informasjon. Den gis på en lett og forståelig måte, uten faguttrykk. Gode advokater er de som lytter grundig til barn for å forstå helt grunnleggende hva barnet ønsker å formidle og beskrive om situasjonen sin.

Gode advokater snakker med barnet alene uten voksne til stede. For å beholde tilliten til barnet, samarbeider og avtaler de med barnet hva som skal sies videre til foreldre eller andre voksne. Barn ønsker at det skal være lett å komme i kontakt med bistandsadvokat, feks. ved sms, og at de må forsøke å svare selv om det er på kveldstid.

Bistandsadvokater snakker jevnlig med barn om hva som skal til for at barnet skal bli trygt når barn skal vitne. De forsikrer seg om barnet forstår hva som skjer og hva som blir sagt i rettssalen og hvordan gjøre pausene trygge. Det er viktig å prate om pausene på forhånd, slik at barn slipper å møte den som har gjort noe vondt mot dem for f.eks i gangen, på vei til toalettet eller på venterommet.

Mange barn forteller at de ikke vet at de har rett på å bytte bistandsadvokat. Politiet må ha ansvar for å gi alle barn informasjon om dette.

Dommeren

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Dommerens væremåte er viktig
Et svar som gikk igjen var at mange dommere hadde litt for strenge blikk, samtidig som de viste lite følelser eller kroppsspråk. Da så de litt skumle ut. Dette gjorde at mange av barna ble veldig usikre, og ikke turte å fortelle alt om det vanskelige og vonde i retten. Noen barn klarte ikke å si noe.

Barn ble også usikre når dommeren ikke stoppet vonde spørsmål fra forsvareren. Noen barn fikk en følelse av at de allerede hadde tapt. Flere forteller at de ikke klarte å være i rommet fordi det kjentes som om dommeren tok den andre sitt parti når vonde spørsmål eller kommentarer ikke ble stoppet av dommeren med en gang.

Hvis barn ikke er trygge nok i rettssalen, sier flere at ikke all viktig informasjon om det som har skjedd kommer fram. I verste fall kan avgjørelser bli tatt på ufullstendig og feil grunnlag. Dette kan ikke kalles for rettssikkerhet, verken for barn eller voksne.

SITATER

Det er rettssikkert for oss å få snakke direkte, ansikt til ansikt, til den som skal ta avgjørelser. Avgjørelsen kommer til å påvirke hverdagen vår og livet vi skal leve hver eneste dag. Dommeren må fortelle at de trenger vår stemme for å gjøre en god avgjørelse.

Selv om barnet har fortalt det meste i et avhør, kan det dukke opp ny informasjon. Da er det viktig at dommeren ikke skyver det vekk, for det betyr at vi prøver å åpne oss mer og fortelle mer og det skal ikke bli skubbet vekk. Ikke se det som løgn fordi vi adder ting til historien, undersøk det heller og spør og vær interessert.

Når noen begynner å fortelle er det viktig at dommeren viser at de forstår og viser at de ønsker å høre hvordan det var for oss. Vi må ikke bli usikre på hva vi kan si og ikke. Dommeren må trygge oss på at vi kan snakke fritt og ikke sier noe "feil". Mange av oss blir redde for å si noe feil.

Dommerne må ikke be oss si adressen vår høyt i rettssaken, for da hører også den tiltalte adressen. Jeg ble gående rundt og var redd for at tiltalte skulle komme dit jeg bodde. Det setter seg skikkelig i kroppen, blir vanskelig å sove og jeg tør ikke engang å ha vinduet åpent. Hvis dommerne må vite hvor jeg bor kan de spørre senere.

Det er naturlig at barn forandrer forklaring til ulike voksne. Mange ganger må vi tilpasse hvem vi forklarer til. Da er det vanskelig å bli konfrontert i retten med at forklaringa på video er forskjellig.

RÅD FRA BARN

Dommeren må være tydelig, men varm
I saker der barn er til stede, må dommeren ta ansvar for stemningen i rettssalen og for at det ikke blir ugreit for barnet. Dommeren sier ifra om at stygge blikk eller negativt kroppsspråk ikke er greit når noen snakker. Dommeren sier at han eller hun skjønner det kan være en vanskelig situasjon for barnet å være i, og prøver å ikke se så streng ut slik at det blir lettere for barn å snakke. I følge barn må gode dommere også gi plass til litt latter og smil i rettssalen. Det gjør rommet tryggest mulig for barnet. Mange sier de ikke forstår hvorfor dommeren må lese adressen deres høyt. De frykter at noen de er redde for, og som sitter i rettssalen, skal få vite hvor de bor. Det er best at dette ikke gjøres.

Barn må få snakke direkte med dommeren
For å sikre barns rettssikkerhet, får barn snakke direkte med den eller de som skal ta avgjørelsen. Alle barn inviteres til det, og det forklares tydelig at dette er fordi dommeren ønsker og vil høre barnet direkte. Spørsmålet om barn vil snakke med dommeren alene får de i enerom, uten foreldre eller andre voksne til stede. Unntak kan være trygghetspersonen, dersom dette er en barnet selv har valgt, og ønsker at er til stede.

Når dommeren og barnet møtes første gang, forteller dommeren litt om seg selv sånn at de først blir litt kjent. Dommeren forteller ikke hele "livshistorien" sin, men bare litt om hva dommeren liker å gjøre. Et hovedsvar fra barn er at dette er avgjørende for at det skal bli trygt nok til å fortelle det aller viktigste. Dommeren gjør andre "småting" for at det skal bli trygt, for eksempel forteller om hvorfor han eller hun vil møte barnet og sier at barnet er viktig for avgjørelsen.

Mange barn ber om at dommeren lytter til dem med ydmykhet og undring uansett om det blir repetisjon eller om de sier noe helt nytt. Når dommeren skal stille spørsmål blir spørsmålene stilt på en varm, vennlig og undrende måte, med enkle ord og med lite fagutrykk.

Tanker om anke av rettssaker

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Anke hindrer barn i å leve videre

Flere av barna i undersøkelsen som har vært gjennom en ankeprosess opplevde det som tungt, og som at livet deres var styrt av rettssystemet. Det ble som vonde sår i livene deres som ikke får gro ferdig. Noen ble sinte, andre ble lei seg. For at det skal kjennes tryggere ber de om mer informasjon og forklaringer på hvorfor det ankes. De ønsker også å være en del av vurderingen om anke og at deres mening skal vektlegges i vurderingen.

SITATER

Fra første stund må barnet forklares godt at det kan være at saken ikke avsluttes. Bare det å få vite at saken kan bli anket kan gjøre under, istedenfor å gå rundt og så plutselig få et slag i fjeset.

Da saken ble anket ble jeg sint. Jeg hadde lyst til å bli ferdig med det kapittelet i livet mitt.

Når saken blir anket, vær så snill og fortell barnet om det, og hvorfor. Ikke vent flere måneder, gi info den dagen saken blir anket.

Jeg skulle visst hva anke betydde, hva som ville skje, hva som ville skje i mellomtiden, hvorfor det tar den tiden det tar og hva jeg bør gjøre i mellomtida. Skulle visst om tiltalte ble fulgt opp eller ikke, og om besøksforbud – hva betyr det sånn egentlig og hva skjer hvis man treffer på tiltalte. Skulle hatt bedre info om hva besøksforbud er, hva som er lurt. Bare det å se tolken fra saken igjen på toget var skummelt.

RÅD FRA BARN

Barn må få god informasjon om anke

Barn får tidlig vite at begge parter i en rettssak har rett til å anke, og barn forklares at det er ganske vanlig at saker blir anket. Barn får vite hva en anke betyr, hvor lang tid det sannsynligvis vil ta før saken kommer opp igjen i en ny rettssak, hva som kan skje i mellomtiden, og hvordan ventetiden kan bli. Barn får vite hva som skjer med den tiltalte i denne ventetiden, og får god informasjon om muligheter for besøksforbud og andre måter å bli litt tryggere på.

Barn må lyttes til om anke

Barn må være viktigst når det skal bestemmes om straffesaken skal ankes. De får si hva de tenker om å anke. Hvis en sak ankes fra barnets side får barnet en grundig forklaring på at det ikke heller trenger å bety at saken nødvendigvis går bra til slutt. Det å tro at alt går bra, men så gjør det ikke det likevel, kan være som å få et slag i fjeset for barn. Når saken blir anket fra den som er tiltalt, må barnet få vite om det med en gang, og få en grundig forklaring.

Media i rettssalen

OPPSUMMERT KUNNSKAP

Barns liv brettes ut og de blir gjenkjent i media

Et klart flertall av barna i undersøkelsen som har erfaring fra rettssak sier tydelig at det er veldig utrygt at rettssaken går for åpne dører og at media er til stede. Barn sier at hvis de fortalte om vold eller overgrep, fortalte de i utgangspunktet til én utvalgt person de var trygg på. De beskriver følelsen av å miste all kontroll over livet sitt ved at det de har fortalt og personlige detaljer brettes ut i rettssaken. Hvis media dekker saken så får i tillegg hele Norge vite om det. I media beskrives det i detaljer hva som skjedde med dem eller andre nære i familien eller venner. Dette kan sette vonde spor i livene deres.

Mange opplevde å bli gjenkjent, selv om medieoppslagene ble anonymisert. Dette gjaldt ikke bare i små tettsted, men også i større byer. Å bli gjenkjent i media kjentes ikke rett og sikkert, sier barn. Lukkede dører uten media til stede er aller viktigst for deres rettssikkerhet. Åpne dører i rettssalen kan gjøre stor skade i barns liv. De ber om varsomhet og mindre åpenhet når livene deres skal behandles.

SITATER

Jeg ville ikke at andre skulle høre det jeg fortalte. Kan jo være det kom folk som jeg kjente tidligere og som skulle høre på mens de himler med øynene. Skummelt å vite at det kan komme media. Jeg leste om saken min på nettet, hvor ting sto feil etter min mening. Skjønner ikke hvordan media kan uttale seg om saken når de hørte på så lite, og uten å ha snakka med meg eller tiltalte.

Selv om det ikke er min skyld det som er skjedd, er det jo ikke sånn at jeg vil at alle skal vite det.

Det er personlig, hvorfor skal alle vite det? Det er ofte snakk om barnets beste, men er det barnets beste at alt som leses opp fra livet deres, er til media?

Voksne er så strenge på hvem opplysningene om oss skal utleveres til ellers, hvorfor gjelder ikke det samme i en rettssak?

Det går ikke bare utover meg, det går også utover den parten jeg er glad i. Også har man mindre søsken det også går ut over.

Media kan ikke være med inn i rettssalen. Hvis det er et lite samfunn vil man lett kunne kjenne igjen innholdet. Det er ikke rettssikkert for barnet i det hele tatt..

RÅD FRA BARN

Rettssaker med barn opp til 18 år må holdes lukket

Barn sier helt tydelig at rettssaker må holdes lukket, uansett. Det er de som må leve med avgjørelsen. Skal barn oppleve rettssikkerhet må media holdes unna salen der noe av det vondeste fra livet deres skal avgjøres. Derfor må rettssystemet vise varsomhet og heller mindre åpenhet når livene deres skal behandles der.

Dommeren, bistandsadvokat, aktor og forsvarer har et bevisst forhold til at media i rettssaker kan være direkte skadelig for barn, og at barnets rett til beskyttelse går foran samfunnets rett til opplysning. Dommeren har som rutine å foreslå et formøte sammen med barnet, bistandsadvokaten, forsvarer og aktor for å avklare om rettssaken skal være lukket. Som utgangspunkt anbefaler dommeren at rettssaken unntas media i saker med barn opp til 18 år.

BARNS VIKTIGSTE RETTSKILDER

Barnekonvensjonen høyest

Alle som møter barn må huske at Barnekonvensjonen går foran norsk lov, også over straffeloven og andre norske lover som gjelder barn og voksnes rettssikkerhet. Voksne i rettssystemet, som politi, påtalemyndighet, barnehus, advokater og dommere skal jobbe etter **barnets beste** som overordnet prinsipp.

Barnekomitéen sier mye klokt om hvordan Barnekonvensjonen skal forstås. Selv om kommentarene fra Barnekomitéen ikke er rettslige bindende, er slike kommentarer viktige retningslinjer for tolkningen av konvensjonen. Svarene på hva som er viktig for barns rettssikkerhet sett fra barn, kan gjøres med tydelig støtte i flere av artiklene i Barnekonvensjonen og kommentarene fra Barnekomitéen.

Noen viktige artikler om barns rettssikkerhet i FNs Barnekonvensjon

Artikkel 3

Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Artikkel 12

1.Partene skal garantere et barn som er i stand til å gjøre danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.

Artikkel 16
1. Ingen barn skal utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, sin familie, sitt hjem eller sin korrespondanse, eller for ulovlige angrep mot sin ære eller sitt omdømme.

2. Barnet har rett til lovens beskyttelse mot slik innblanding eller slike angrep.

Artikkel 19
1. Partene skal treffe alle egnede lovgivningsmessige, administrative, sosiale og opplæringsmessige tiltak for å beskytte barnet mot alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk, mens en eller begge foreldre, verge(r) eller eventuell annen person har omsorgen for barnet.

Viktige kommentarer fra FNs Barnekomité

Generell kommentar nr. 12: Barnets rett til å bli hørt
28. Barnets synspunkter skal tillegges "behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet". Denne klausulen refererer til barnets kapasitet, som må vurderes for at barnets synspunkter skal kunne tillegges behørig vekt, og for å kunne formidle til barnet hvordan disse synspunktene har påvirket resultatet av prosessen. Artikkel 12 slår fast at bare det å lytte til barnet er utilstrekkelig. Barnets synspunkter skal tas alvorlig når barnet er i stand til å danne seg egne synspunkter.

34. Et barn kan ikke bli hørt på en effektiv måte dersom omgivelsene er truende, fiendtlige, ufølsomme eller uegnet for et barn på hans/hennes alder. Prosessen må være både tilgjengelig og barnevennlig. Særlig bør det vies oppmerksomhet til utarbeiding og utdeling av barnevennlig informasjon, nødvendig hjelp til barnet slik at han/hun kan tale sin sak, personale med egnet kompetanse, utformingen av rettslokalene, antrekket til dommere og sakførere, sight screens og separate venterom.

Generell kommentar nr. 14: Barnets beste
37. Uttrykket «grunnleggende hensyn» betyr at barnets beste ikke kan vurderes på samme nivå som alle andre hensyn. Dette sterke standpunktet blir rettferdiggjort av den barns spesielle situasjon: avhengighet, modenhet, juridisk status og ofte uten egen stemme. Barn har mindre mulighet enn voksne til å føre en sterk sak for sine egne interesser, og de som er involvert i beslutninger som angår dem må være eksplisitt klar over deres interesser. Dersom hensynet til barn ikke er fremhevet, har det en tendens til å bli oversett.

40. Å se det beste for barnet som «grunnleggende» krever en bevissthet om området barnas interesser må innta ved alle handlinger og en vilje til å prioritere disse interessene i alle forhold, men spesielt når en handling unektelig har en innflytelse på barnet det gjelder.

Generell kommentar nr 8: Straffeforfølgning av foreldre
40. Alle rapporter om vold mot barn må etterforskes på behørig vis, og man bør forsikre seg om at barna har den nødvendige beskyttelse, slik at de ikke blir påført alvorlig skade, men målet skal være å få foreldrene til å slutte å bruke voldelige eller andre grusomme eller nedverdigende straffemetoder gjennom støttetiltak og opplysning, og ikke gjennom straffetiltak.

41. Barns avhengighetsforhold til voksne og den unike nærheten i familierelasjoner krever at spørsmål om å rettsforfølge foreldre, eller om å intervenere offisielt i familien på andre måter, må behandles med stor varsomhet. Rettsforfølging av foreldrene vil i de fleste tilfeller ikke være det beste for barnet**.** Det er komiteens oppfatning at rettsforfølging og andre formelle intervensjoner (f.eks. fjerning av barnet fra familien eller fjerning av gjerningsmannen) bare bør benyttes når slike tiltak både blir vurdert som nødvendig for å beskytte barnet mot alvorlige skadevirkninger, og de antas å være den beste løsningen for barnet. Barnets egne synspunkter skal tillegges behørig vekt, i samsvar med dets alder og modenhet.

RETT OG SIKKERT

Om anmeldelse, avhør i barnehus og rettssak
Fra unge utsatt for vold eller overgrep

FORANDRINGSFABRIKKEN